

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 50

Scranton, Pa., Liepos (July) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

INTALPA.

Užžadėjimas arba dvasinis gydymas.....	1175—1176
Jėzuitai pas Japonus. <i>Jurgis Kennan</i>	1176
Chamizmas. <i>Alfa</i>	1177
Caras Aleksandras II.....	1178—1179
Meksika. <i>V. K. R.</i>	1180—1182
Evoliucijos Mokslas Paveiksluose. <i>Dennis Hird, M. D.</i>	1183—1188
Notre Dame de Paris. <i>Victor Hugo</i>	1188—1189
Apie Shakespeare'o morališkumą. <i>Z. Vitkauskas</i> ...	1190
Bibliographija bei Pastabos. <i>Alfa</i>	1191—1193
Sunaikintosios Gėrybės <i>Brieux</i>	1193—1194
Spaudos sukaktuvių paminėjimui.....	1195—1196
Kritikos gabalėliai.....	1196—1197
Šis bei tas iš Chronikos.....	1197—1198

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIANDIEN, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai.....	\$4.50
LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan- to 2 tomu	\$3.00
SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įsta- tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdarais	\$2.00
LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai.....	\$6.00
BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K.Rėk.,.....	75c
INK VIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,.....	\$1.25
KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina.....	\$1.00
IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ...	75c
DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šitą Kn. V. Dembskio kningele.....	25c
TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų.....	25c
KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" pa- piešė Kn. V. Dembskis	10c
KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLĮ Pie- šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis,	10c
AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIŲ- GIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis, ...	15c
UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys,	15c
MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa- sakotas d-ro J. Šliupo.....	10c
DIEVO PIKTADEJYSTĖ, parašė Sabastijonas Faure,.....	10c
POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.....	25c
TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĘ!.....	10c
LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J.Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika- gos mieste.....	10c
MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt- metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys.	10c
"ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina	35c
LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS	50c
Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos par. Kl. Jurge- lionis.	10c
PRAŽUVO. vaizdelis, Parašė V. K. Račkauskas. 1911.....	10c

D-RO J. ŠLIUPO PAVEIKSLAS	10c
IŠGANYMAS VARGDIENIO.....	25c
IMTYNĖS VARGUOLIŲ SU BAGOČIAIS.....	10c
LIETUVIAI AR GERAIS KELIAIS ZENGIAME PRIEKYN?.....	15c
VIENAKIS	5c
ADOMAS IR JIEVA.....	5c
KOKS PRIVALO BŪTI VAIKŲ AUGINIMAS IR AUKLĖJIMAS, parašė Dr. J. Šliupas.....	25c

Perkupčiams duodame gerą nuošimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams	\$2.00	Europoj ir kitose šalyse:	
„ pusei metu	\$1 0	Metams	: \$2.50
„ pavienis num.	20c	pusei metu	: \$1.25
		pavienis numeris	: 25c

Išsiųsdink **Tiktai \$1.00 doleris**
šiandien

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAČIO RAŠTŲ KNINGA.

Steponaitis buvo vie-
nas iš pirmųjų mūsų
jaunujų rašytojų, ku-
rie duoda mums pra-
džią grynos literatu-
ros sriovei, kuri vi-
su pirmiausias tiks-
las jau nebvien žadi-
nimas tautos, visuo-
menės sąmonės bet
ir gaivinimas, tvėri-
mas pačios dailiosios
mūsų raštijos.

Taji dailių poezijos
ir prozos rinkini ga-
lima gauti tiktai už
\$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose
kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuviais apgyven-
toje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

FARMA Pigiai Parsiduoda.

40 akrų žemės, Alabamos valstijoje. Ap-
linkui Lietuvių farmerių gyvenama. Žie-
mos nėra, galima sėti ir sodinti 2 kartu
ant metų.

Galima pirkti ar žvarbiais ar ant išmo-
kesčių. Rašykite, kas pirkti norite, dėl
paaikškinimo jos savininkui po antrašu:

M.J. VAIŠVILAITIS, Box 47, Delray Sta., Detroit, Mich.

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 50

Scranton, Pa., Liepos (July) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Užžadėjimas arba dvasinis gydymas.

Anglijoje 1910 m. tulas tikinčiųjų susirinkimas paskyrė komisiją iš 11 gydytojų ir 10 kuningų, kad surinkus faktus ir apvertinus klausimą, kiek pagydo ligonius įtikėjimas. Atsitiko taip, kad kalnas savo nėštume pagimdė menką pelaitę—anot latynų patarlės. Daugelis manė, kad komisija savo atskaitoje patikrins "dvasinį" gydymą. Žinoma, komisija susideda iš žmonių dievobaimingų ir jos atskaitoje netruksta dievotumo žodžių, ypačiai apie dievo galybę. Bet mums nerupi, ar komisija įtiki į poterių galingumą ar dievo galybę, tik rupi, ar jai pasisekė dalyką iširti ir išaiškinti mokslišku būdu.

Kuningai net priėjo prie išvados, kad "fiziškai rezultatai įtikėjimo arba dvasinio gydymo, ištyrinėjant, nesiskiria nuo gydymo per suggestiją." Vienas iš jų pripažįsta, kad maldos ligoniui nieko negelbėjo, jeigu buvo melstasi be ligonio žinios. Tai aišku; maldos gali gelbėti tam, kuris į jas įtiki, tik per suggestiją, o ne kitaip. Juk ir gydytojas stengiasi ligoniui įkalbėti viltį pagyjimo, liepia linksmam būti ir tikėtis pasveikimo. Tad dvasinin gydyman neįeina religiškas elementas, ir suggestijas perduoti ligoniui gali jeib kas, netik kuningas ar gydytojas.

Kas nebuk, dalykas pats neturi nieko bendro su religija, nors kuningai ir Lietuvoje panaudoja egzortas išvarami "velnio", šlakstymus "šventintu" vandeniui, ir burbsėjimus visokių latynišku užžadėjimų, randamų viduramžiniuose brevioriuose. Pats esmi tokius dalykus matęs. Čia yra psichologijos reikalas: padilginimas nervų ligonio. Vienur atsiekia tai žmonės maldomis, jeigu ligonis į jas įtiki, kitur dėvėdami "pašventintus" daigtus; kitur meškos plaukai, sienos plyšin įkišti, ar pasudyti plaukai juodos katės užantėje turi taip pat gerą pasisekimą. Jeib koks funkcionalis sugverimas gali tokiu būdu per suggestiją pataisytas būti. Kaip

sakiau, gydytojai suggestiją pavartoja nuo senų senovės, ir todėl čia jokia nauja šviesa nėra įnešama į materialistų pažvalgas. Nauja yra jei bent tai, kad religijos atstovai stengiasi sutverti lyg kokį mokslą "dvasinio" gydymo, gydymo per įtikėjimą, naudai bemokslų ir išnaudojančių kuningų.

Minėtoji augščiaus komisija turėjo pripažinti, kad tokiu būdu nėra galima pagydyti jokią organišką ligą; jai buvo pavesta gydyti jaknų (kepenų) cirkhosis, plaučių uždegimas, apakimas, klubo džiovligė, Raymondo liga ir tt., bet nė viename atsitikime nepasisekė netik pagydyti, bet nė palengvinti ligonio negandos su pagelba maldų, užžadėjimų ar kitokios suggestijos. Tad komisija po kelių metų darbo nieko naujo nesuteikė apšviestiems žmonėms.

Užžadėtojai giriasi, jeigu ligoniai, serganti funkcionalėmis sopomis pasitaiso, ir liaudis juos gerbia. Bet atsiminti reikėtų, kad gydytojams suggestija tokiuose atvejuose nėra jokių slėpinių. Juk histerija yra daug sergančių kaip moterių taip vyrų, ir toki ligoniai nesislepia su savo kančiomis. Čion gydymas juk ir esti iš didesnės dalies suggestyvis, dvasinis. Visi žinome, kiek ligoniui gelbsti linksmus upas, dvasės roma, atydos nukreipimas šalin nuo sopėjimų. Tame nieko nėra religiško, tai psichologijos dalykas.

Bet kuningams norisi pasipiningauti, ir iš skiedros jie pagatavi vežimą priskaldyti. Taip ir dabar, nežinėjams jie Anglijoje nebutus daigtus skelbia ir patys savo sieloje džiaugiasi suradę naują šaltinį pasipelnymui. Mat viltis ir baimė busimojo gyvenimo pas žmones nebe taip jau galinga kaip buvo seniaus, o rupestis apie savo sveikatą ar sveikatą artimiausiųjų yra didoka, ir mažesnė vargiai bus ateityje. O kadangi ligose dar tiek daug dalykų yra tamsių, neaiškių, tai religija griebiasi už jų, kad išnaudojus, nors laikinai. Gaila, kad žmonija dar tokia lengvatikė. Ko tuomsyk nesupranta, tai sudeda galybėn dievų, ir pas kuningus jieško pagelbos.

Jeigu toki dalykai vyksta svetur, kaip štai tarpe apšviestiesnių Anglų ir Vokiečių, tai ko jau norėti nuo mūsų tamsuolių, nepamokintų Lietuvių? Ne tik kunin-

gams jie duoda velnius ekzortomis išvarinėti, bepročius gydyti,—o tokios nesumonės nė patys kuningai nesigėdi nė jos nepeikia,—bet tiki į aklas bobas ar kitas “raganas” ir ne tik Lietuvoje, bet ir Amerikoje turi užžadėtojus, kurie patys akli budami, vienok tamsuolius išnaudoti moka. Apsirgo kas nuomiruliu, rože lekiančiaje (erisypelas), ar kyla votis nuo užsikrėtimo, ar kita kokia liga išimetė, Lietuvis n'eina pas gydytoją pirma negu išmėgina visokius burtininkus ir už tai nesykį už savo prietaringumą užmoka ar sveikatos netekimu ilgam laikui ar net mirtimi.

Čia tad ir reikėtų, kad pas Lietuvius išigyventų laikraštis, kaip “Gamta ir Medicina“, kurs pašvestas būtų ne tiek gydytojams lavinti (nėsa gydytojai turi gana raštų svetimose kalbose), kiek mokinti liaudį apie ligų priežastis, jų tikusį gydymą, o ypačiai apie tinkamą sveikatos slaugojimą. Pati mūsų visuomenė turėtų tokio laikraščio reikalauti, ažuot ką ji šia dien gerisi daugeliu nevykusių pliovonės ir šmeižto lapų. Jeigu pinigai esti mokami, tegul tai eitų bent rimtam ir naudingam reikalui.

Jurgis Kennan.

Jezuitai pas Japonus.

Japonai iš pačių pradžių nebuvo nedraugingi svetimžemiams, nėgi priešinosi krikščionių mokymui. Priešingai, Šogunai buvo labai pakantrūs religijos dalykuose, ir jie kaip galėdami rėmė pirmuosius misionierius ir svetimus pirklus, kurie apsilankė jų šalyje. Anot Brinkley'o, “Nobunaga nuolatos buvo draugu svetimtaučiu, o labiausiai misionierių. Patys Jezuitai sako: ‘Tasai žmogus, rodos, buvo dievo paskirtas atidaryti ir praskinti kelią mūsų tikėjimui.’ Hideyoši davė laisvę misionieriams pamokslus sakyti po visą Japoniją, ir jų namus ir bažnyčias paliuosavo nuo kareivių užlaikymo, ir šiaip kuningus išskyrė nuo mokesčių mokėjimo. Iyeyasu apkantojo ir Hispanus ir Portugalus. 1602 m. jis suteikė laisvę pateriams gyventi Kyoto, Osakoje ir Nagasakyje; Tėvas Rodriguez buvo tulku prie dvaro Yedoje, ir 1603 m. jis davė dosnią pašalpą Jezuitams, kada Hollandai buvo perėmę jų laivą iš Macao ateinantį ir tokiu budu keliems metams atėmę išteklių nuo misijos Japonijoje. Taigi aišku, kad Japonijos didieji valstijos vyrai 16 me metašimtyje—Nobunaga, Hideyoši, ir Iyeyasu—nuo pačių pradžių glamonėjo krikščionis.”

Japonijos valdymierai mylėjo Jėzuitus ir Franciskonus, iki galiaus, tėmyję į jų veiklumą per ketvirtadalį metašimčio, persikrino, kad jų polytiškas veiklumasis atneša pavojų atvangumui ir čielybei imperijos. Pavojus, kokio prisibijojo, paaiškėjo iš atsakymo, kurį davė kapitonas hispaniško laivo urėdninkams Hideyoši, beje: “Kokiu budu Hispanija taip išigalėjo išdydėti?” “Mūsų karaliai,” atsakė hispanas, “iš pradžių siunčia į šalis,

kurias ketina užkariauti, misionierius, kurie prikalbina liaudį priimti mūsų religiją. Kada tiems misionieriams gerai nusiseka, ateina kareiviai, kurie susideda su naujais krikščionymis, o jau paskui nesunku mūsų karaliams užbaigti darbas.”

Japonija tuomlaik vos tik buvo susivienijusi ir susitvarkiusi po beveik dviejų metašimčių civylės karės; ir pavojus, kad hispanai ar portugalai susidėję su apkrikštytais pasekėjais tulo galingo, o nepasitenkinančio *daimio* galėtų nugriauti Šoguno valdžią, nebuvo išsvajotas. Tolygus atsitikimas pasitaikė, kada maištas kilo apkrikštytoje Šimabaros provincijoje, ir kada maištininkai, tarp 15–20000, su raudonomis kryžiuotomis vėliavomis ir šaukdami “Jėzau! Marija! šv. Iago!” užgulo ant imperialės kariumenės. Tas “Šimabaros krikščionių maištas” galiaus nulėmė išlaukinę Japonijos politiką. Šogunai nesibijojo, kad kokia nors svetima galybė, ar net kelios susidėjusios, galėtų pajungti Japoniją atviru užpuolimu; bet jie bijojo, ir turėjo gerą priežastį bijotiesi, kad svetimi kareiviai, atėję gelbėtų krikščionių smarkų maištą, sužadintą fanatiškų Romos kuningų ir vedamą nepasitenkinančių ar dislojalių *daimių*, galėtų ištikruju gresmų tapti atvangumui ir savarankiškumui šalies. Todėl jie rįžosi išguiti Jėzuitus, Franciskonus ir Domininkonus; išravėti laukan “velniškąją religiją”, kuri buvo šaltiniu tiek nesutikimų ir suiručių; ir galiaus su prievarta užbėgti jos atgrįžimui ateityje. Tad visi krikščionių kuningai tapo išguiti iš šalies; japoniškieji atsivertėliai turėjo atsižadėti savo tikėjimo, ir ediktu tapo uždrausta susinėšdinėti su krikščionių tautomis, laivais plaukioti į krikščionių šalis, visi tolygus laivai tapo konfiskuoti, ir Japonams tapo uždrausta po mirties gresme lankyti krikščionių uostus ar naujokynes.

1640 m. portugalai iš Macao siuntė paslus į Nagasakį su dovanomis dėl Mikado ir su prašymu atnaujinti draugiškus prietikius ir pirklybą. Laivas, atvežęs paslus, tapo uoste sudegintas; 4 ambasadoriai ir 57 jų pakalikai tapo užkoneveikti; ir keli, gyvais palikti, parvežė į Macao šitokį valdžios pranešimą:

“Pasakykite Macao gyventojams, kad Japonai nenori nuo jų gauti nė aukso nė sidabro, nė kitokių dovanų ar pirkinių; žodžiu sakant, nieko nenori nuo jų. Jūs esate prieregiais, kad aš liečiau net drapanas sudeginti tų, kuriuos nužudėme vakar. Tegul jie mums taip pat padaro, jeigu turės progą; mes sutinkame ant to su lengva širdžia. Tegul jie mus neprisimena, lyg kad mus nebutų ant svieto. Iki saulės šildo žemę, tegul joks krikščionis nesidrasina atvykti į Japoniją, ir tegul visi žino, kad—jeigu pats Hispanijos karalius Philipas, ar pats krikščionių dievas, ar net didis Buddha, priešingai elgsis tam uždraudimui, jie užmokės už tai savo galva.”

Kiek pakantų ir mandagų Japonai buvo turėję iškentėti nuo krikščionių propagandos, iki jie griebėsi už tokio darbo ir apskelbė tokį pagrasinimą!

Alfa.

Chamizmas.

Pastaruoju laiku paplyto visoki balsai po Amerikos lietuvių laikraščius apie chamizmą. Yra tai naujai nulipintas terminas, kuriuo dešinieji pajuokia sau nepatinkamas ypatas ir jų idėjas. Rašo apie tai mokyti, rašo nemokyti; rašo tie, kurie supranta tikrą šio termino prasmę, rašo ir tie, kuriems daugiau apeina svetimų nuomonių žmonių pajuokimas, negu tikra chamizmo prasmė. Žodžiu, kas tik gyvas, kas tik gali nors atžargarą plunksną vartoti, tas mąsto, tas kremta plunksną, rauko kaktą, trauko nosį, primerkęs akis vis bando, tampo pirštus, stato raidės, vis rašo, ir apie ką?—Nugi apie chamizmą!

Vai koks dyvnas tasai žodis! Kiek jis sužavėjo mūsų publicistų, laikraštininkų ir paprastų rašytojų—mėgėjų? Nu-gi, ve, "Ateities" apžvalgų rašytojas rašo apie chamizmą, "Keleivio" nesiduodąs pertikrinti pastabų rašytojas tik braukia, tik stato raidę prie raidės, tik rašo akis įtempęs, net dulkės kyla, o-gi apie ką?—vis apie tąjį nelemtą chamizmą...

Senukė-močiutė "Vienybė Lietuvninkų" ir-gi neiškentusi prabylo apie tą patį chamizmą.

"Kovai" suskaudėjo-susopėjo širdį ir ji, susiėmusi krutiinę, plonu, bet graudingu balseliu uždainavo apie chamizmo Tėvą, kuris, kitus chamais vadindamas, pats yra net patentuotas chamas.

Et, tai neviskas. Ve' kur buvęs, nebuvęs išlenda "Drauge" stambus chamas, jaunas publicistas, kuriam metafiziškai burbulai ėmė ir užburė jauną jo protelį. Aha, jis ten duoda lekciją "apie chamizmą rašantiems." Ir išveda, jei bažnyčios tarnai, avelių bei avinų ganytojai chamiškai elgiasi, tai, girdi, nechamizmas. Mat, dvasią šventą turi žmonės ir norėdami negali chamiškai pasielgti. Chamizmo bažnyčiose nėra ir negali jo ten būti. Na, ir kur jis ten bus? Juk neklaidingieji, argi gali suklysti?

Bet jaunas ponaitis nei nepasimatė, kaip įlindo didžiausių chamų sukurin. Jis, beduodamas kitiems lekcijas apie chamizmą, pats pasirodė didžiausiu chamu esąs. Jo supratimu, išniekinti ne savo idėjos asmenį, juodomis spalvomis nutepti priešingų krypsnių organizacijas, prispėlioti ant socialistų, laisvamanių, pažangiųjų tautiečių visokių nesąmonių ir paniekos, tai nenusidėjimas, tai nesipriešina krikščioniškai dorai, tai nechamizmas.

"Ateitis", matyt, nesuprasdama jauno chamo tikslo, rimtai stengiasi dar kartą įsitikinti, kad chamais gali būti ir yra visokių pažiūrų ir krypsnių žmonės. Ar tuo "Ateities" apžvalgų rašytojaus paaiškinimu užsiganėdįs mūsų tikrieji chamai?—Bent dabar sunku įtikėti, kad taip būtų.

Juk tie chamai sudarkė Kristaus mokslą. Kristus išvijo iš dievnamio pirkėjus ir pardavėjus ir paniekino, sugėdino juos. Krikščioniško mokslo chamai pavertė tąjį dievnamį į prekyvietę. Meilės artimo mokslą pavertė keiksmu, rugojimu, neapykanta ir žiauriu ne savo nuomonių žmonių persekiojimu.

Kristus skleidė ir paliepė savo pasekėjams skleisti tarp įvairių žmonių apšvieta, broliškumą ir meilę artimo; praeitų amžių ir mūsų dienų krikščioniško mokslo chamai užtvenkia kiekvieną skaidresnės šviesos spindulėlį, sėja tarp žmonių neapykantą, liepdami persekioti ir net mušti, niekinti kitokių idėjų žmones. O apie brolišką meilę, na, brolyti, nekalbėk.

Chamai nesistengia lietuvius šviesti, chamai persekioja pažangiąją laikraštiją; tie patys chamai, matydami, kad jų panieka ir sketeriojimas nieko nekenkia pažangiajai literaturai, griebėsi savuosius laikraščius leisti, iš ten kalbėti apie chamns ir chamizmą. Juokdariai, ar ne?

Krikščioniški chamai kelia triukšmus parapijose; tie patys chamai persekioja prof. Haeckel'į ir stengiasi jo moksliskus tyrinėjimus ir skaidrias idėjas paniekinti žmonių akyse. Nekomitoni ponai mėtė akmenis į prof. Huxley; tie patys chamai keikė ir tebekeikia, niekina Darwin'ą ir jojo nesukritikuojamas teorijas. Nekas kitas, o tik krikščioniški chamai nukankino, be milaširdingumo nugalabino garsius pasaulio mokslininkus; naujos idėjos platintojus.

Ir kur tik neisime, ką tik neskaitysime, ar tai tautų istoriją, ar tai mokslo istoriją, ar tai tikėjamų istoriją, visur susidursime su krikščioniškais chamais.

Tokius "didvyrius" chamais ir turėtume vadinti. Šis charakteringas terminas tik jiems ir tetinka. Rods toki chamai tik jau ir sėdėtų ausis suglaudę. Bet kur tau! Jie stengiasi chamais vadinti kiekvieną pažangesnę ypatą. Jiems ir Dr. Šliupas chamas, ir Michelsonas toks jau pat chamas, ir Račkauskas nekitokis jau chamas. Žodžiu, mūsų krikščioniškų chamų supratimo, kiekvienas pažangesnis žmogus, kiekvienas apšviertos platintojas, nekas daugiau, kaip tik chamas. Na, vyrai, atsiraitoję rankoves ir rašo, piškina apie chamas. Visai užmiršo, kad patys didžiausi chamai; štai kur chamizmo sėdynė. Su tokiu krikščionišku chamizmu reikia kariauti kiekvienam apšvietusiam ir pažangiam žmogui.

RUOŽAI IŠ NETOLIMOS PRAEITIES.
Caras Aleksandras II.
 (1854—1881).

**5. Pirmievių nuomonės apie maištmečius
ir jų pasekmes.**

Akyvos yra pažvalgos pirmievių apie maištus Lenkų ir Lietuvių 1830 ir 1863 m. Štai kas rašoma yra knygutėje "Z pola walki":

"Šlėkta pralošė savo įtekme, savo valdžią, ir pasiļiovė savvaliai įstatymus diktavoti. Vienok gi nieks neatsimainė anuose įstatymuose; ant toliaus jie likosi tiesomis šlėktos ant žmonių, tiesomis šlėktos ant žmonių triuso. Skirtumas prigulėjo nuo to, kad kuomet seniaus pati šlėkta, iš savo valės, duodavo tuos įstatymus ir kuomet ji išsigalėdavo pati apsoldinti urėdus savais žmonėmis ir traukti pelnus iš tų urėdų, puolus šalies neprigulmybei šlėkta turėjo nuolankiai prašyti leidimo carų ir karalių ant savo privilegijų, turėjo lukuoti mylistos monarchų, atiduodančių urėdus, o įėmimais iš tų ji turėjo dalintiesi su galingesniais už ją karaliais ir jų priedvarine gauja."

"Turtuolis vienok nemoka buti nuolankiu. Tie patys, ką šnekėjo liaudei apie reikalingumą nuolankumo, tačiau jautėsi turi tiesą pasikelti prieš valdžią antėjusių karalių; tie patys, ką įkalbinėjo mužikams, jog pats dievas noris jų nelaisvės, kitaip manė, kada ėjosi apie jų pačių laisvę; tie patys, kurie užgriebdavo nuo žmonių sunkiai uždirbtą duonos kąsnį, tačiau nenorėjo atidavinėti kitiems dalį savo grobių. Vienu žodžiu, ta pati šlėkta, kuri spaudė ir alino žmones, siuto jau vien tik užsiminus, jog yra kas drutesnis, kurs *jai* įstatymus diktavoja."

"Taigi vėl karės priežastis užžaidė mūsų šalyje, vėl prasidėjo imtynės. Dabar sumuštoji Lenkija vedė karę su užjojusiais galiunais.... Tas kares pavadino revoliucijomis, sukiršiniu, maištu, nėra čion ėjosi apie imtynes pamuštųjų su pergalėtoju, o pergalėtojas žiuri ant reikalavimo laisvės per apveiktąjį kaipo ant neįstatymiško. Carai ir karaliai pavadino šlėktos skundus ant jų antpuolio maištu, taip pat kaip ponai ir pabrinkantai prakeikia kožną balsą skundo apvagiavimo per juos darbininko."

"Lenkų šlėkta pralošė savo kares, savo revoliucijas ir maištus, pakeltus prieš carus ir karalius užpuolikus. Ale tame pat laike... ji laimėjo pergales ant žmonių. Nėsa žmonių triusas ėmė kassyk labiaus vežėti. Ranka lenkų chlopo, vartodama pagerintus arklus ir kitus žemdirbystos įrankius, ranka žmonių, patarnaujančių mašinoms pabrinkuose, šimtąsyk daugiau gamino produktų negu pirma; žmonių triusas ėmė šimtąsyk didesnius vaisius nešti. Bet ant kieno pelno nuėjo radynos, į kieno kišenių išigavo vaisiai dosnesnio žmonių triuso? Ant pelno ponams ir pabrinkantams nuėjo tie visi turtai; į kišenę šlėktos ir kapitalistų plaukė deringas žmonių triusas. Musų ponai, pamušti per maskolius ir vokie-

čius, mokėjo sau atsिमokėti tas pralošas per nualinimą žmonių triuso."

Kada Napoleonas I įstatė Lenkijoje, jog "Nelaisvė naikinasi, visi ukėsai lygūs yra akyvaizdoje įstatymų," ir kada kuningaikštis potam dadėjo, jog kožnas žemionis gali išsikraustyti ir atmainyti vietą savo buvimo, šlėkta išiapmaudyjo ir, kad atsigerbus ant mužikų, didino baudžiavas, iš visur vydama žemionis. Daug sodžių supustėjo ir vargas viešpatavo baisus. Tas tai žemes ponai prikergė prie palivarkų. Nuo to sykio valsčionys pastojo samdininkais ponų, kuriems jie turėjo pasiduoti. Valsčionys butų galėję liktiesi laisvais tada tiktai, jeigu butų įgiję žemę.

"1830 m., kada kilo lenkų revoliucija, vėl radosi žmonės, kurie norėdami sujudinti valsčionis, siulė šlėktai, kad duotų žemę chlopams. Ale kur-gi galėjo šlėkta pristoti ant tokio žingsnio! Linkėjo buti apveikta per carą, negu chlopus paliausuoti nuo baudžiavos; žadėjo aukso kalnus... ant popieros. Laike pastarėjo maišto (1863), kurio liudną bėgi senesnėji karta matė savo akimis, jau sutiko ponai bajorai ir ant apdovanojimo žmonių žeme, ale jau buvo per vėlu, nes caras jiems už akių užėjo ir pats chlopus žeme apdovanojo."

"Už tai ne vienas lenkiškų maištininkų vadas korė valsčionis (lenkiškus ir lietuviškus) dėlto, kad šie nemalonėjo maišto. Bet kam turėjo žmonės prielankus buti: šlėktai—tai pačiai šlėktai, kuri lupo nuo jų baudžiavos? Nors žmonės buvo nemokyti, bet tai suprato, jog šlėktiškoji Lenkija, nors nepriegulminga, nieko neduos žmonėms, ir kad neverta lieti kraujas už nepriegulmybę, kuri turėjo tiktai ponams ant gero nueiti. Maištas puolė; maskoliai ir vokiečiai toliaus valdo šalį. Vienas dar liko, kaip kad buvo seniaus buvę: ir šiandien darbo žmonės mieste ir kaime turi dirbt del saujalės dykaduonių. Nedaug mat atsimainė bėgyje pastarų šimto metų: seniaus ponas atsiimdavo triusą baudžiavišką, šiandien jis atsiima samdomąjį triusą; seniaus jungas vadinosi baudžiava, šiandien tai vadinasi samdymu."

Buk kas nebuvę, jau vieną žingsnį žengėme į priešakį, buvo laikai, kada ponai su visu nesirokavo su žmonėmis; šiandien jie patėmijo, kad reikia jau su jais apsirokuoti. Lygiai Kosčiuška, kaip ir 1830 m., taipgi 1861–63 m., išmintingesnieji ponai matė, kad žmonės—tai spēka, ir kad reikia jiems kas duoti, kad reikia palengvinti jų kentėjimus. idant jų neturėti prieš save. Lieka už tai dabar darbo žmonėms pasitikėjimas ant savęs pačių ir jų pačių rupestis apie kitokį parėdymą, kurs suteiktų triusui, kas jam priklausau, ir kurs neleistų dykaduonių saujalei alinti darbo žmones ir diktavoti jiems nelabus bei neužkestinus įstatymus."

Dabar turi prigulėti žemė žemdirbiams, o pabrinkai darbininkams. Idant tai įvyktų, reikia, kad žmonės paglemžtų valdžią, reikia valstijos darbo žmonių surėdytos sulig reikalavimų gadynės. Reikia solidariskumo tarp darbo žmonių netik prieš alintojus ponus, bet ir prieš valdžią svietiškų ir dvasiškų rakalių. 1864 m. buvo įsteigta darbininkų Internacijonalė.

“Kada vyresnybė apdovanojo žeme valstiečius, tai nepasigelbanti šlėkta, netekusi chlopiškų baudžiavų, nemokėjo sau duoti rodą ir pradėjo bankrutuoti. Papratusi prie senos tvarkos iš pradžių ji nemokėjo sau rodos duoti. Bet nevysi valsčionis gavo žemės, kiti gi gavo labai mažai, ir už tai šlėkta veikia ant pašaukimo turėjo samdininkus, kurių triusą taip pat alino, kaip kad seniaus alino baudžiavišką triusą. Prie tam šlėkta susijungė su žydais ir vokiečiais, kad ant pramonės lauko traukus pelnus. Žmonės, kurie neturėjo duonos ant dirvos, puolėsi į miestus; ten vokiškai žydiškai šlėktiška kompanija gujo tuos nelaimingus žmones į pabirkus ir darbavietes, idant traukti pelnus iš laisvo darbininko. Kuomi pramonė daugiau davė įėmimo, tuomi labiaus šlėkta pradėjo galestauti to, kad iktuolaik veltui užsiiminėjo mintymis neprigulmingumo tėvynės, kada geriaus yra mintyti apie pripildymą kišenės žmonių triusu.“

Iš bėdos ir vargo žmonės kiuržta dvasišiai ir kuniškai. Į kariumenę beveik pusė netinka dėl kuniško sukiuržimo. Džiovos liga ir daugybė užsikrečiamų ligų trumpina vargšų gyvatą. Pulkais žmonės traukia svetur gyventi, vieni į Angliją, kiti į Ameriką, juk nestoka musų brolių nei Afrikoje, nei Azijoje, nei Australijoje! Taigi ar nėra matomas reikalingumas valdymo pačių savęs, o ne būti valdomais per ponus bei atėjusius iš svetur pašlemėkus?! Baudžiavų numetimas nuėjo ponams – buržuazijai ant gero, nėra pripildė miestus vargdieniais, kurių “rankų” taip godžiai laukia alintojai!

6. Atsižymėję lietuviai.

Adomas Honorius Kirkoras (pseud. Jan ze Śliwina, 1818–1886) ilgai gyvendamas Vilniuje tyrinėjo iš archaologiško atžvilgio Lietuvos sostapilę, taipgi artimas ir tolimas aplinkes, ir vaisius to triuso paliko raštuose: *Przechadzki po Wilnie i jego okolicach* (Wilno 1859), *Litwa i Ruś pod względem historycznym, geograficznym, statystycznym i archeologicznym* (Warszawa 1875), *Skarbiec katedry Wileńskiej* (t. 1876). Potam apsigyvenęs Krokuvoje išleidė: *Badania archeologiczne w okolicach Babie i Kwaczyły* (Kraków 1874), *Pokucie pod względem archeologicznym* (t. 1876).

Maurikis Krupavycia (g. 1823) išleidė *Zbiór dyplomatów do dziejów Litwy* (Wilno 1858) nuo 1387 iki 1710 m. iš medegos archeologiškos komisijos Vilniuje.

Julijonas Bartaševičia g. 1821 m. Bialoje (Pagiriuose), mokėsi Varšavos giunnazijoje ir Peterburgo universitatėje; pokam mokintojavo nuo 1842 m. prie giunnazijos Varšavoje, kurio urėdo neteko 1866 m. Mirė 1870 m. Parašė daug veikalų, tarp tų *Hetmani polsey koronni i W. X. Lit.* (Warszawa 1860–65), *Historya literatury polskiej* (t. 1861).

Vladislavas Liudvikas Anczycas (g. Vilniuje 1823, † Krokuvoje 1883 m.), vienas iš gabiausių lenkiškų rašalių, sutvėrė pilnus gairumo tipus dramatiškuose ir komiškuose vaizdeliuose su dainelėmis, kaip: *Chłopi arystokraci* (Kraków 1850), *Łobzowanie* (Warszawa

1854), *Błazek opętany* (Kraków 1873), *Flisacy* (1873), *Emigracya chłopska* (Warszawa 1876), *Kościuszk pod Racławicami* (Kraków 1881), *Jan III pod Wiedniem* (1883), *Tyrtėusz* (1862).

Adolfas Januškevycius (1803†1857): *Listy ze stepów kirgizkich* (Paryž 1861).

Ignotas Domeika (1802†1889), Mickevyčiaus draugas, potam profesorius universitatės San Jago ir garsus tyrėjas amerikiškos gamtos Čilyje, Peruvijoje ir Bolivijoje, parašė *Araukani i jej mieszkancy* (Wilno 1860), hispaniškai, kuri veikalą išguldė lenkiškai *Leonardas Rettel* (†1885).

Aleksandras Tysszynskis, mokytas kritikas, g. 1811 m. Peterburge, kur jo tėvai iš Lietuvos tuomet buvo nukakę, pabaigė 1828 m. Vilniaus universitatę, pokam pasišventė estetikai ir literaturai. Varšavoj buvo sandarbininku prie Biblioteka Warszawska, o nuo 1886 m. profesoriumi istorijos literaturos Lenkų vyriausioje moksloinėje. Atsitraukęs 1870 m. į savo tėviškę Miasiotus (pav. Vileikos) mirė 1880 m. Išleidęs yra *Amerykański w Polsce* (Petersburg 1837, 2 t.), *Rozbiory i Krytyki* (Petersburg 1854, 3 t.), *Pierwsze zasady krytyki powszechnej* (Warszawa 1870), *Rys historyczny oświecenia Sławian* (Warszawa 1841), ir *Morena*, albo *powieści blade* (t. 1842).

Julijonas Klaczko (g. Vilniuje 1823) jaunas perguldė keletą veikalų Mickevyčiaus i hėbraišką kalbą. Ėjo į universitatę Karaliaučiuje ir Heidelberge. Savo veikalais buvo įgyjęs guodonę prof. Gervinaus. Pagarsėjo *Die deutschen Hegemonen* (Berlin 1849). Tame laike iškako į Paryžių ir rašinėjo į *Wiadomości polskie* ir į *Revue des deux Mondes*. Jo veikalai išėjo kruvoje *Roczniki poiskie* (Paryž 1865, 4 t.), *Wieczory Florenckie* (Kraków 1881). —

Nedaug Lietuvoje yra žuvių augintojų, bet daug žvejų, naikinančių žuvis. 1889 m. Peterburge pasibaigė žuvininkystės paroda. Tarp apdovanotų randame ir garsų Lietuvoje ichthyologą *Girdvainį* iš Išmenų, Kauno rėdybos; gavo sidabrinį medalį už projektą žuvininkiškos ukės prieskuose vandeniuose ir jurėse, ir auginimo valgomųjų austerių (*ostrea edulis*), auginimas kurių vienok Baltijos marėje nepasisekė. *Girdvainis* kelis metus tam atgal savo kaštu prileidė žuvių, sterledėmis vadinamų, į Dauguvą, Niamuną ir Nėrį. Maskolijoje žuvininkystė duoda iš Kaspijos jurių apie 25 milj. rublių, iš Azovo 6 milj., iš Baltijos 1 milj., iš Ledinių marių 1 milj., iš Baltųjų marių 1 milj.; mažiausiai duoda Juodosios marės — 100,000 rubl. Vidujiniai vandens duoda apie 7 milj. rublių.

Prekyba Lietuvoje budavo veik rankose žydų. Aplink 1880 m. ponai mėgino atsikratyti nuo peisuočių, įrengdami kromus: *Ivanavyčia Raseinių pav.*, *Mantvilas Aukmergės pav.*, *Puzina Panevėžio pav.* ir kiti kitur. (T. b.)

MEKSIKA.¹⁾

V. K. R.

1) Šitam straipsniui medžiaga imta iš „Encycl. Britann.“ vol. XVIII. pp. 317-344; „The World's Work“, „The Literary Digest“, „Current Opinion“. V. K. R.

Meksika (ispaniškai Méjico, arba Mexico), oficiališkai vadinama „Estados Unidos Mexicanos“ ir Republica Mexicana“, yra tai viena iš federalių Šiaurės Amerikos respublikų. Ji randasi pietinėje Šiaurės Amerikos dalyje ir tęsiasi nuo Suvienytų Valstijų sienos į pietus iki Guatemalai ir Britiškojo Honduras'o. Vakaruose ji pasiekia Ramųjį Vandenyną, o iš Rytų—Meksikos įtaką ir Karibų juras. Pagal oficialiai paskelbtų žinių, Meksika užima 1,962,899 keturkam. kilometrų (757,907 keturk. ang. mylių; 5 angl. mylios=1 liet. myliai). Sulig pastarojo gyventojų surašo (1900 m.) Meksikoje buvo 13,607,259 gyvent. Tas skaičius paskaitoma šitaip: 19%—baltųjų, 38%—indijonų, 43%—maišyto kraujo, t. y. indijonų ir baltųjų. Visas Meksikos plotas kalnuotas; įžymiausios kalnų grupės: *Sierra Madre Occidental* vakaruose, *Sierra Madre Oriental* rytuose ir *Cordillera de Anáhuac*; atskiros tų kalnų grupės vadinama taipgi įvairiais vardais. Iš pirmosios grupės augščiausias kalnas—*Nevado de Colima* (14,363 pėdų augščio) ir *Volcan de Colima* (12,750 pėdų).

Kadangi Meksika yra gana kalnuota šalis, tad joje negalėjo išsiplėtoti didelės upės; jų tik viena turi apie 500 angl. mylių ilgio ir vos kelios tėra prieinamos laivams. Didžiausios upės—tai *Rio Grande del Norte* (arba *Rio Bravo*), *Rio Grande de Santiago* (arba *Lerma*), *Rio de Las Balsas* (arba *Mescal*). Ežerų Meksikoje irgi nedaug tėra; didžiausie ežerai: *Texcoco*, *Chalco*, *Xochimilco*, *Zumpango* ir *San Cristobal*.

Meksikos klimatas yra tropiškas, karštas. Pakilus ant augštų kalnų nesijaučia didelio karščio, užtat atkalnės jau pačių Meksikos gyventojų vadinama *degančioji žemė* (tierras calientes); čia klimatas yra karštas, tvankus ir nesveikas. Žinoma, prie tokio karšto klimato,

Meksikoje auga tropiškieji augmens ir veisiasi šiltųjų šalių žvėrys bei paukščiai.

II.

Meksikoje gyvena arti 60,000 svetimžemių, tarp jų esama chinų ir japonų. Pagal 1824 metų konstitucijos panaikinta visokie tautų skirtumai ir nominaliai visų rasių ir tautų žmonės yra lygūs ir laisvi. Vienok-gi per daugelį metų indijonai, tikrieji Meksikos ir visos Amerikos gyventojai—savininkai, buvo lyg pavergti ir nebuvo prileidžiami prie politiško šalies gyvenimo. 1866 metuose vienas indijonas Benito Juárez, iškilo labai augštai viešame šalies gyvenime ir ačiu jo įtekmei indijonai truputį pakilo. Valdžia, budama užkariautojų, baltųjų žmonių rankose, neapsilenkė su tuo, kad neįvedus šalyje vergijos, tečiaus dabar jos nėra, nors vienur-kitur matomos dar jos žymės, giliai įleidusios savo šaknis į žmonių psichologiją; rods yra ji kitokios rūšies, kaip žemiaus matysime.

Meksiką užkariavo saujalė ispanų; jų pasisekimas susirėmimuose su vietiniais gyventojais, tikraisiais tos šalies savininkais, patraukė didelį skaičių naujų ateivių ispanų. Turtingos aukso ir sidabro kasyklos, gražūs ir turtingi šalies augmens reikalavo eksploatacijos, reikalavo darbo rankų. Užkariautojai, nelabai tesivaržydami artimo meilės principais, rupinosi kuolabjausiai pavergti ir savo godulybei išnaudoti indijonus. Kad apsaugojus pirmuosius ateivius—spanus ir jų taip lengvai įgytus turtus, Ispanijos karaliaus valdžia buvo uždraudusi įleisti į tą koloniją, arba naujokyną, svetimžemių. Ačiu tai aplinkybei ir išsivystė dabartinė Meksikos gyventojų išvaizda.

Baltoji Meksikos gyventojų rasė susidarė iš ispanų ir daugelyje yra panaši Ispano-Amerikos kreolams. Indijonų elementas susideda iš šitų svarbiausiųjų tautų, arba genčių; *Aztekai* (arba Meksikonai), *Mistekai-Zapoteka*, *Maya* (arba Yukateko), *Otomi*, *Totonak*, *Tarasko*, *Apache*, *Matlanzingo*, *Chontal*, *Mixe*, *Zoque*, *Guaikuro*, *Opata-Pima*, *Tapijulapa*, *Seri* ir *Huavi*. 1864 metuose mokslinčius Don Manuel Orozko y Berra susekė, jog Meksikoje buvo 51 kalba ir 69 tarmės ir visas tas kalbas jam pasisekė paskirstyti į 11 atskirų kalbų grupių, arba šeimynų.

Nuo tų laikų, kada ispanai atėjo užkariauti Meksiką, užsiliko jų užrašai apie šios, M., šalies gyventojų būdą, papročius, meną ir tt. Taipgi nemaža pasimokinta ir iš įvairių vis kaskartas daugiau ir tankiau sėkamų senovės iškasėnų, iš kurių matyti, kad Meksika senovėje buvo labai turtinga ir augštai kulturoje pakilusi šalis. Jau senovės indijonams buvo žinoma žemdirbystė, amatninkystė ir įvairios meno šakos. Jie gyveno dideliuose miestuose ir turėjo savo augštą kultūrą, kuri labai žymiai skiriasi nuo mūsų kultūros. Apie tai kalbėsime paskui.

III.

Politiškuoju atžvilgiu Meksika yra padalinta į 27 valstijas; be jų yra vienas federalis distriktas (aprubys) ir trys teritorijos. Paprastai valstijos padalinama dar į aprubius (distriktus, isp. *distritos* arba *partidos*), o šitie — į municipalitėtus (*municipios*), kitaip sakant į miestų savivaldas. Federalį distriktą, pvzd., sudaro trylika municipalitėtų. Didžiausios valstijos yra šitos: *Jalisco*—31,846 keturk. angl. mylių, 1,153,891 gyventojas; *Guanajuato*—11,370 ket. an. mylių, 1,061,724 gyv.; *Puebla*—12,204 ket. an. mylių, 1,021,133 gyv.; *Vera Cruz*—29,261 ket. angl. mylių, 981,030 gyv.

Meksikos sostinė—miestas Meksiko, gyventojų turi 344,721.

Meksikos pirklyba, ypatingai laivininkystė, yra svetimtaučių rankose. 1906–1907 m. įvairių prekių įvežta į Meksiką už 111,234,968 dol., o išvežta—už 123,512,969 dol.; išvežamose prekėse beveik pusė minėtos sumos—tai aukso ir kitokios brangios naugės. Pagal valdišką statistiką (1908–1909) prekyba su užsieniais žymiai puola žemyn.

Žemdirbystė Meksikoje yra labai plati ir išnaši, nors jos nelabai tedaboja vietiniai gyventojai ir dėl tos priežasties, kad nuo senų laikų įsiviešpatavo Meksikoje kalnakasystės industrija. Karštose vietose (*tierras calientes*) labai gerai auga cukraus nendrės, taboka, indigo, kakas, ryžiai, saldžiosios bulvės, alfalfa, pupos; kukuruzai tokiose vietose atneša derlių du ir tris sykius pirmų metų laike. Iš vaisinių medžių paminėtina: bananai, citrina (limonas), čili-pipirai, alyvos, kokosai, auksiniai obuoliai (apelsinai), mango, granatai, pina (ananasai), melonai.

Čia auga taipgi ir gumos medis, *Hevea* ir *Castilloa*; tų medžių plantacijos matomos beveik visoje Meksikoje. Be tų plantacijų yra dar plantacijos kavos ir *agave rigida*, t. y. augmuo, iš kurio gaunama nelyginant mūsų linai ir gaminama tam tikri svaiginanti gėrimai, vadinami *pulque* ir *mescal*.

Iš naminių gyvulių ir galvijų Meksikoje vaisinama arkliai, mulai, asilai, avys, karvės, kiaulės ir ožkos.

Iš kitų industrijų paminėtina ir žvejybininkystė bei žemčiugų jieškojimas.

Viršiaus sakėme, kad Meksikoje labai prasiplatinusi yra kalnakasystė. Šia industrijos šaka užsiimdamo išskirtinai vieni tik ispanai per ištisus tris šimtmečius, kuomet Ispanijos karaliai valdė Meksiką. Pagal 1906 m. statistikos, Meksikoje yra 23,191 kasykla: 1572 kasykli aukso, 5,461—sidabro, 970—vario, 383 geležies, 151—gyvsidabrio, 94—švino, 86—sieros, 52—antimonijos, 49—cinos, 21—opalo, 9—mangano, 5—turmalino, 1—bismuto ir 1—turkusų. Iš šito matoma, kad Meksika yra neišpasakytai turtinga naugėmis (metalais). Anglies Meksikoje taipgi yra, bet angliakasystė Meksikoje nelabai tėra prasiplatinusi.

IV.

1857 metuose, vasario 5 dieną, Meksika apskelbta laisvą ir autonomišką valstijų federacija su atstovybe ir demokratiškomis institucijomis. Praktikoje ji yra Federale Respublika su centralizuota administratyve valdžia. Kaip jau minėjome, respubliką sudaro 27-ios pačios save valdančios ir savus įstatymus turinčios valstijos (*estados*), 3 teritorijos ir 1 federalis distriktas. Centralė valdžia susideda iš trijų skyrių: administracija, įstatimdavystė ir teisdarystė; žėdnas šitų trijų skyrių yra viens nuo kito neprigulmingas. Administratyvę valdžią sudaro prezidentas, vice-prezidentas ir kabinetas iš 8 ministerių: 1) užsienių dalykų, 2) vidujinių dalykų, 3) teisdarystės, 4) apšvietos ir meno, 5) industrijos kolonizacijos, 6) komunikacijos ir visuomenės darbų, 7) finansų ir 9) karės ir laivyno. Prezidentą ir vice-prezidentą renka 6 metams tam tikra rinkikų kolegija, kurią išrenka žmonės. Nors konstitucija, apskelbta 1857 m., gana smulkiai nurodo visas prezidento pareigas ir teises, tačiau gana tankiai Meksikos valdytojai iš konstitucijonalių prezidentų virsdavo diktatoriais. Iki 1877 m. (nuo to laiko prezidentu pastojo garsusis Porfirio Diaz) Meksikoje nuolatos buvo sumišimai ir nuolatos įvykdavo valdžios permainos.

Įstatimdavystę sudaro kongresas, susidedas iš senato ir atstovų rumų. Kas metai laikoma dvi kongreso sesiji: nuo 1 d. balandžio iki 10 d. gegužės—pirmoji ir nuo 16 d. rugsėjo iki 15 d. gruodžio—antroji. Be to sesijų pertraukose (nuo gegužės iki rugsėjui ir nuo gruodžio iki balandžiui) veikia nuolatinis komitetas, susidedas iš 29 narių: 14 senatorių ir 15 žmonių rinktų atstovų. Tas komitetas turi tiesą užtvirtinti administracijos įsakymus, sutikti apskelbti mobilizaciją, sušaukti extra kongreso sesijas ir privalo sekamai sesijai pranešti apie visą, kas sesijų pertraukose šalies valdyme įvyko ir kas komiteto atlikta.

V.

Meksika kitąsyk buvo neprigulminga indijonų (*Aztekų* giminės) valstybė ir turėjo labai augštą savo kultūrą, kaip parodo turtingos iškasėnos. 1520 m. ispanai, vadovaujant Hernandui Korteziui (Hernando Cortes),

užkariavo tą šalį ir nuo to laiko prasidėjo Meksikos istorijoje taip vadinamasai „kolonijų periodas“, kurs užsilaikė iki 1821 metų, kuomet vice-karalius (Ispanijos karaliaus vietininkas) O'Donoju buvo priverstas rezignuoti. Per tuos tris šimtmečius (nuo 1520 iki 1821 m.) Meksiką valdė 64 vice-karaliai, ir šalis vadinta Naujoji Ispanija. Tarpe tų vice-karalių užeinama ir keli dvasiškiai. Tiktai keletas buvo gimę Meksikoje, visi gi kiti—atėjunai iš Ispanijos.

Užkariautojus ispanus, karštus katalikus, atsivijo Meksikon ir dvasiškiai. Pirmučiausiai (1524 m.) atvyko pranciškonai vienuoliai. Apskelbus Nekalto Prasi-dėjimo dogmatą, Meksikoje surasta ir stebuklinga vie-ta, kurion keliaudavo maldininkai-katalikai; tai buvo miestelis Guadelupa, ir Dievo Motina pavadinta „D. M. iš Guadelupos“. Misioniėriai, mokindami indijonus tikybos dalykų, žymiai patobulino jų rašybą hierogli-fais, ir išmokino juos įvairių amatų, prie ko indijonai iš prigimimo yra linkę. Ačiu vienuolių rupesniui 1553 m. įsteigta pirmasis Meksikos universitetas. 1572 me-tuose čia apsigyveno ir jezuitai, pasišvėsdami jaunimo (čiabuvio ir ateivių) auklėjimui; jie buvo labai žymiu veiksmu Meksikos civilizacijos istorijoje. Inkvizicija įvesta 1571 metuose.

Vėliaus, septynioliktame šimtmetyje, tarp valsty-bės ir bažnyčios įvyko labai aštrus susirėmimas. Ku-nigija taip išviešpatavo, kad norėjo viena pati turėti ant indijonų pilną kontrolę. Valdžia, ypatoje vice-karaliaus markizo de-Gelves, pasipriešino, ir arkivy-skupas iškeikė valdžią ir de-Gelves'ą. Vėliaus kitas vy-skupas susirėmė dėlei bažnytinių turtų su jezuitais, bet šitie, prigelbstint dominikonams, ėmė viršų, nors ir buvo arkivyskupo ekskomunikuoti. Kaip Meksikoje išvieš-tavo katalikų bažnyčia, galima spręsti iš to, kad 1644 m. meksikiečiai kreipėsi į popiežių Pilipą IV, prašyda-mi, kad jis uždraustų bestatyti naujus vienuolynus ir bažnyčias Meksikoje, nes čia jau buvo 6,000 kuningų be jokio užsiėmimo, o švenčių buvo bent po dvi kas sa-vaitė.

VI.

Francijos revoliucija ir kitos Europoje siautusios 18-tame šimtmetyje karės nusilpnino Ispanijos įtek-mę Meksikoje, ir čia mažu-pamažu aplinkybės taip susidė-jo, kad prirengė dirvą pilnam atsiskyrimui nuo Ispani-jos. Tam judėjimui daug prigelbėjo prasiplatinusi Me-kikoje ir revoliucijinė Francijos literatura. Revoliu-cija, galima sakyti, prasidėjo 1804 metuose ir tęsėsi iki 1820 metų. Joje atsižymėjo kunigas Hidalgo ir Allen-de. Šitiems žuvus, visą revoliuciją vedė toliaus kitas kunigas Morelos, bet ir jį valdžia suėmė ir nužudė, kaip anuos du vadovu. Pagaliaus revoliucija ėmė viršų toje prasmėje, kad 1820 m. apskelbta konstitucija ir Meksi-ka liko apraubežiuota monarchija, kurioje pripažinta ly-gios teisės ispanams ir meksikiečiams, ko pirma nebuvo.

1822 m. 24 d. vasario susirinko pirmutinis Meksikos parlamentas.

Meksikoje beveik niekadus nebuvo ramu. Suv. Valstijų gyventojai, mėgiantieji visa praminti tam tik-rais vardais sulig ypatybių, praminė ir Meksiką „vėr-dančiuoju puodu.“

Nuolatiniai vidujiniai sumišimai, karė su Suvien. Valstijomis (1846 iki 1848 metų),—visa tai nedavė ša-liai liuosai plėtoties ir augti gerovėje, nors nėapsakomi jos turtai lėmė ir lemia jai didelę ir puikią ateitį.

Iš respublikos ji virto kelis sykius į imperiją. Im-peratoriais buvo klierikalų partijos statytinis Iturbide (1822 m.–1823 m.), ir Maksimilian'as, nužudytas 1867 m.; diktatoriais buvo Santa Anna ir dabar Huerta.

VII.

Viename skirsnių minėjome, kad Meksikos indijo-nų senovės kultura buvo labai augšta, sulyginamai kal-bant. Prie progos apipiešime ją keliais ruožais.

Meksikos indijonai gyveno atskiomis gentėmis, kurias valdė jų renkamieji viršininkai arba tam tikra seniunų taryba. Tie vadovai buvo viens nuo kito ne-prigulmingi, bet karės laike visi ėjo išvieno po vadovy-ste kurio-nors visų išrinkto vyriausiojo vado. Aztekų gentės „karalių“ sostą paveldėdavo brolis arba brolia-vaikis, vyriausiasis pagal amžių.

Karaliai, Aztekų giminės, gyvendavo ypatingai gražiuose rumuose, kurių architektura, žinoma, skyrėsi nuo Europos rumų architekturos, bet, savo keliu, buvo labai gražūs ir brangūs. Pavyzdžiui, didžiausis Meksi-kos palocius turėjo šimtą kambarių, apsupančių tris atdarus keturkampus kiemus; vienas Kortezo sąkeleivis pasakoja, buk apėjęs tuos rumus keturis sykius, pavar-gęs bevaikščioldamas, o visgi neapžiūrėjęs visų kamba-rių. Taip-pat įdomus buvę *Tezcuco* rumai su savo volais ir daržais. Iki 18 tam amžiui buvo galima matyti didelis *Axayacatl'o* ir jo sunaus *Montezumos* stovylos, iš-kaltos *Chapultepec'o* porfyro kalne. Liekanos liudija, kad prie karalių rumų buvo senovėje dailūs zoologiški daržai ir kitokie įtaisymai, sujungti su gamtos histo-rija.

Senovės Meksikos gyventojų religija irgi paliko sa-vo pėdsakus. Meksikos indijonai tikėjo į neregimą die-vą *Tloquenahuaque*, „tas, kurs visas yra pats savyje“, arba *Ipalnemoani*, t. y. „tas, per kurį mes gyvename“. To dievo garbinimui tikintieji darydavo atnašas iš gė-lių ir smilkalų. Jie turėjo gerąjį dievą, *Tezcatlipoca*, ir nelabąjį, *Quetzalcatl*.

Senovės Meksikos istoriją, kaip politikos, taip ir kultūros, tyrinėjo daugelis mokslo vyrų. Didžiausią svarbą tuose klausimuose turi šitie rašytojai-tyrinėto-jai: Cogolludo, Landa, Antonio del Rio, Antonio de Leon y Gama ir kiti.

(Užbaiga seka).

DENNIS HIRD, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

PERSKYRIMAS II.

Sulygintinė anatomija.

Kaip koks tuščias žmogus dar vis užsigauna, kada išgirsta pirmu kartu, kaip arti jo kunas panėši į kunus žemesniųjų gyvunų. Kiti net taip vaikiski yra, kad išsižeidžia, kada mes galime atrodyti juos kilant iš ilgos linijos gyvuliškų pratėvių. Tuli n'išmanėliai atsisako klausyties, kas galima pasakyti paaiškinimui žmogaus evoliucijos iš gyvunų, nėra jie savodvasėje jau nusprendę yra niekad nepriimti tokio paaiškinimo.

Visų tokių žmonių skaičius vienok eina gražiai mažyn kasmet, ir tad galime drįsti prilyginti žmogų prie kitų gyvunų, prastu būdu; ir ažuot jausties nužemintais dėlei savo gentystos, aš tikiu, mes nustebsimė slėpiniais ir grožybe svieto, kuriame visi gyviejie daigtai sudaro vieną didelę šeimyną.

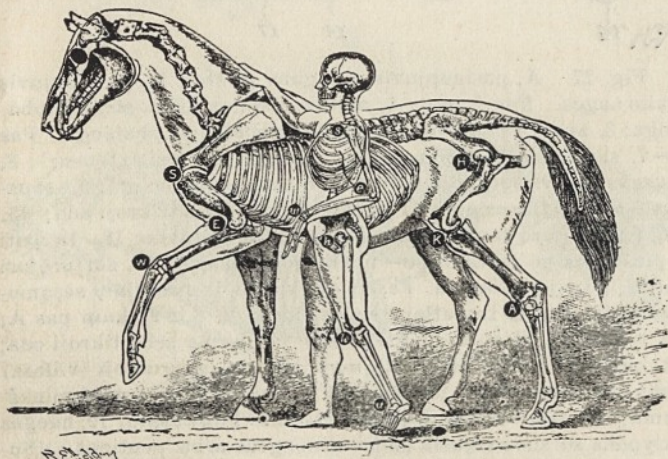

Fig. 24. Sulygintinė pažvalga in skeletoną žmogaus ir arklio. S, peties sąnarys; E, alkūnės sąnarys; W, riešo sąnarys (kelienas pas arkli); H, klubo sąnarys; K, kelio sąnarys (arklio kinklė); A, čurnies sąnarys (kulkšnis). (Sulig FLOWER'10).

Dalyje 1, Fig. 10-13, mes gavome tulas pamokas apie arklį, tad ir galime pradėti savo sulygintinę anatomiją daugiau ką pasimokindami iš šito labai stebėtino gyvuno.

Naje, gerai yra žinoma, kad žmogus ir arklys abudu parėję yra nuo tos pačios ankstybos gyvunų grupės. Jeigu atsektumėme jų prabočius toli gana atgalios, mes tai išvystumėme. Žmogus ir arklys, drauge su kitais žindžiais, turėjo pereiti per šliaužlius (reptylius), panėšėjusiuosius į mamalius (theromorpha, Fig. 126, 127). Todėl esti interesinga paėmus arklio skeletoną sulyginti jis, kaulas į kaulą, su kaulais žmogaus. Po akylo ištyrimo, pirmiausia puola akin, kad abudu, žmogus ir ar-

klys, turi beveik tuos pačius kaulus. Sits tad skeletonas bent turėjo įgytas būti *pirma* negu jų prabočiai persiskyrė, kad galėjo eiti atskiomis evoliucijos linijomis.

Mes pamatytumėme skeletonų panėšumą daug geriausiai, jeigu žmogus ir arklys vaikšiotų tokiu pat būdu. Tuli gyvunai vaikščioja ant savo pado, o kiti ant savo nagų. Anus vadiname padeiviais (plantigradais), šitus nagaeviais (digitigradais). Žmogus mina visa pėda, o arklys naga.

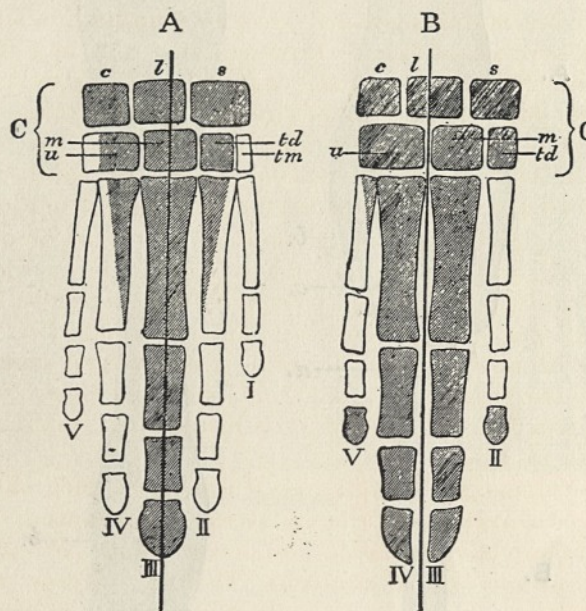

Fig. 25. Diagramatiškas perstatymas pėdos arba letenos kaulų. A, diagramatiškas perstatymas kaulų tiesėsės pėdos kanpuoto (perissodaktylio) gyvuno; B, perskeltnagio (artiodaktylio) gyvuno; C, carpus arba riešas, susidedantis iš dviejų eilių kaulų, kurių viršutiniai c—cuneiformis; 1, lunaris, ir s, scaphoideus; žemutiniai—g, u, unciformis; m, magnum; td, trapezoideum, ir tm, trapezium. Ilgi kaulai, susiduriantieji su riešu, sudaro metakarpą; o likusieji kaulai tai — phalangos (pirštakauliai). Kojapirščiai yra skaitomi paeilui nuo vidurinės in lauko pusę pėdos. Paunksniuotos dalys A randamos esti pas arkli, B pas jauti. (Sulig FLOWER'10.)

Arklys priguli prie didelės grupės kanpuotųjų gyvunų, unguatų. Šitoji grupė yra dalinama sulig nagos; viena klasė—tai perskeltnagai, Artiodaktyla; kita klasė—tai kanpuotieji, Perissodaktyla (pagal graikų *artios*, lygus skaičiuje, ir *perissos*, nelygus, sudedant su *daktylos*, pirštas rankos ar kojos).

Prie artiodaktylių priguli kiaulė, elnias, jautis, avis, ožka, verbliudas, žirafa, hippopatamas. Jų letenos yra suformuotos sulyg plano B Fig. 25.

Prie perissodaktylių priguli arklys, tapiras, rhinocėras, dramblys arba slonius. Jų pėdos yra suformuotos sulyg plano A Fig. 25.

Šitą pėdos planą reikėtų patyrinėti su dideliu atydumu.

Fig. 26 A parodo žmogaus pėdą, B ir C parodo, kas būtų pėda šuns ir arklio, jeigu jie vaikšiotų kaip žmo-

gus, ažuot tik ant savo nagagalės. Labai yra žingeidu sulyginus šitas tris pėdas, ir ypačiai patėmyjus *b* pas arkli. Tai vadina pentinu pas arklius, ir jis paprastai esti paslėptas po plaukais, ir tik bereikalinga liekana, pažymėta *b* paveiksle B.

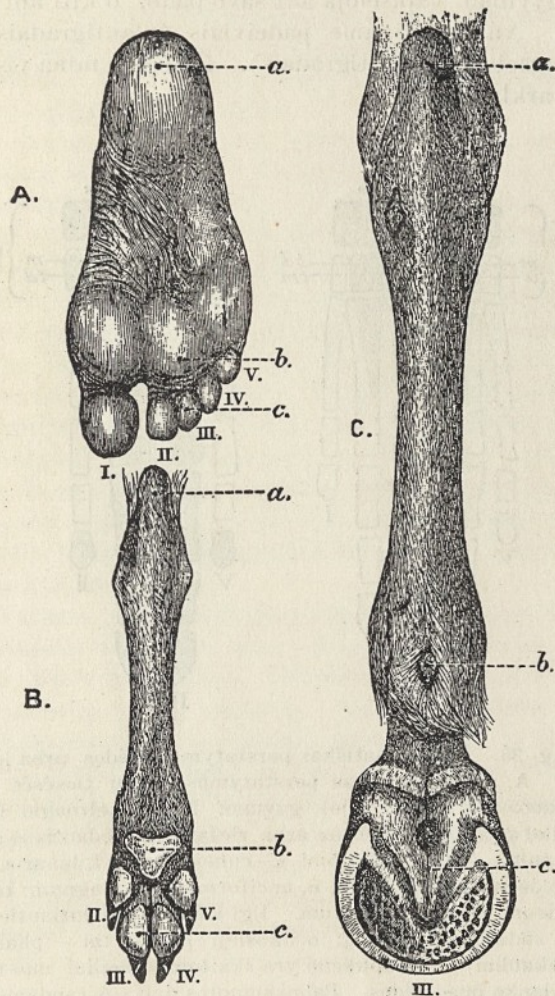

Fig. 26. Pėdos padas—A, pas žmogų; B, pas šuni; C, pas arkli. Literos *a*, *b* ir *c* parodo vienokias vietas pas visus tris. (Sulyg FLOWER'IO).

„Tai užsiliko kaip iškalbingas liudytojas tolygumo arklio struktūros su struktūra kitų žindžių ir įtikėtinos kilmės iš labiaus generalizuotos formos.“

Kaip kas kvatoja, kada pasakai, kad arklys vaikščioja ant *vieno* kojapirščio, bet jeigu truputį patyrinėsi A ir B Fig. 27, be abejonės pamatysi, kad arklio „naga“ niekas kitas kaip pirštas su padidintu nagu, naga.

Fig. 28 suteikia mums svarbias pamokas, netik apie šitiedvi kaukuoli, bet apie visas kaukuoles, nėra aiškiai parodo, kaip dvi kaukuoli, iš pažiūros labai įvairi, gali bendrai turėti visas svarbiasias dalis. Tai parodo, kad didelis skirtumas žmogaus kaukuolės priguli nuo stambaus padidėjimo smegenų išsiplėtojime. Šitoji figura turėtų mums pagelbėti taipgi šią suprasti apie

priežastį skirtybės tarp kaukuolių žmogaus ir augštesniųjų beždžionių.

Dabar mes galime pereiti prie prilyginimų su gyvūnais, mums arčiaus giminingais negu arklys.

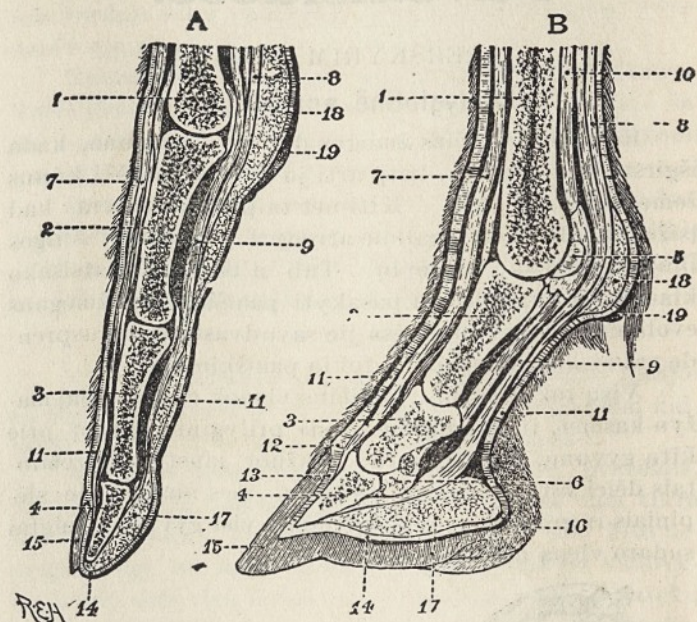

Fig. 27. A, pusiaupjuvis žmogaus piršto; B, pusiaupjuvis arklio nagos. Pas A ir B—1, metakarpų kaulai; 2, pirmoji phalanga; 3, antroji phalanga; 4, trečioji arba nago phalanga. Pas A—7, sausgyslė ištiesiamojo raumens (musculus extensor); 8, sausgyslė paviršutiniojo lenkiamojo raumens (flexor); 9, sausgyslė giliojo flexoriaus; 11 ir 14, derma arba tikroji oda; 15, nagas; 17, fibro-taukuotoji minkštuma pirštgalio; 18, ta pati —plauštos po metakarpų-phalangos sąnariu; 19, sustorėjusi skura, kuri ją uždengia. Pas B—5, vienas iš viršutinių sesamoidinių kaulų; 6, žemutinis sesamoidas; 7, 8 ir 9, kaip pas A; 10, trumpasai flexorius kulškuškio; 11, derma arba tikroji oda; 12, koronarė minkštuma; 13, laminalė; 14, gauruotoji (villosa) dalis nagos matricės; 15, naga; 16, užkulnis; 17, plantarė minkštuma; 18, fibro-taukuotoji minkštuma kulškuškio; 19, nuogas sklypelis su sustorėjusia skura uždengtas arba pentinas. (Sulyg FLOWER'IO). Vienokios vietas pas A ir B turi tuos pačius skaičius.

Skaičiai ir literos ant rankų, Fig. 29, visuomet sutinka su tomis pačiomis dalimis. Smulkių kaulų grupė viršugalyje kiekvienos sudaro čurnį arba rankos riešą, ir vadinama esti carpus; ilgieji kaulai, pažymėti I, II, III, IV, V, sudaro rankos viršų; po šitų ateina trys sąnariai nykščio ir pirštų. Pažiūrėk į juos ir suskaičiuok kaulus, o persitikrinsi, kad jie yra vienoki, identiški. Skaičius kaulų visuose tas pats, ir jie griežtai atrodo, kad visus gyvūnus, kuriems jie priklauso, reikia dėti vienon grupėn.

Skaičiai ir literos kojose, Fig. 30, visuomet sutinka su tomis pat dalimis.

Kas labiausia įstabina visose tose kojose, tai jų didelė skirtybė nuo rankų. Kaulų kruva viršugalyje kiekvienos tai riešo sąnarys (tarsus), ir atsako prietaik-

mėje kaulams čurnies rankų; tik rankų čurnyje esti aštuoni kaulai, o kojos rieše—septyni. Tad niekas neturėtų pasiklysti, kur ranka ir kur koja. Toliaus, ištėmyk, kaip dideli yra kaulai *ab* ir *c*, jie padaro kulnį, ir nėra

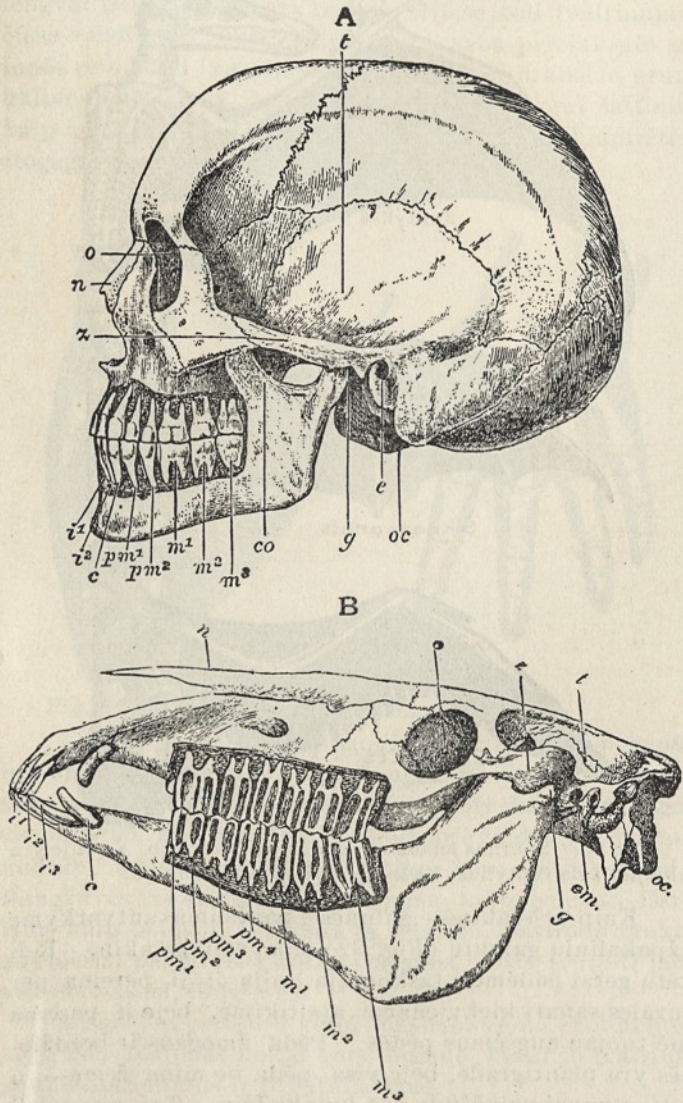

Fig. 28. Kaukuolė žmogaus; B, kaukuolė arklio. Pašalinė išvaizda, nurėžus kaulą, taip kad būtų dantys matomi. Tos pačios literos atsineša in tas pačias dalis pas abudu. *n.* nosikaulis; *o.* akis; *z.* skruostkaulio lankas; *t.* smilkinio loma; *oc.* pakaušio melmuo (condylum); *e* arba *em.* išlaukinė ausies skylė; *g.* glenoidinė dauba sunėrimui žemutinio žandikaulio. Dantys—*i.* pryšakiniai; *c.* iltiniai; *pm.* garuokštiniai; *m.* kruminiai (Sulig FLOWER'IO)

atsakančių jiems kaulų rankų rieše. Tas dalykas yra labai svarbus, nes viename iš senų paskaidymų augštesniųjų gyvūnų bezdžiones klasifikavo kaipo quadrumana (ketur-rankės), o žmones kaipo bimana (dvi-rankiai). Tuli žmonės dar ir dabar vartoja tuos nusenusius žodžius, bet kaip matote, jie neatsako tikrybei. Jeigu žmogus turi dvi ranki ir dvi koji, tai turi ir bezdžionės.

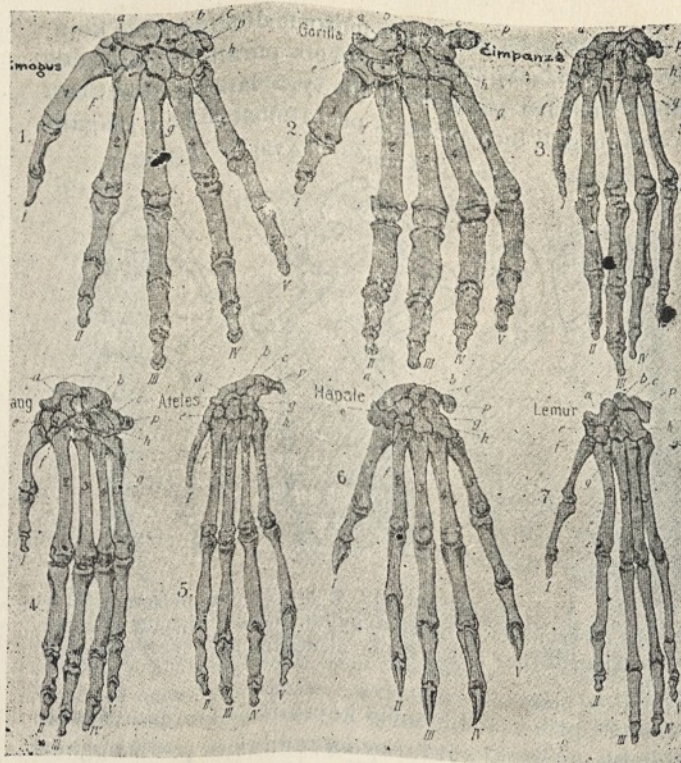

Fig. 29. Rankos.

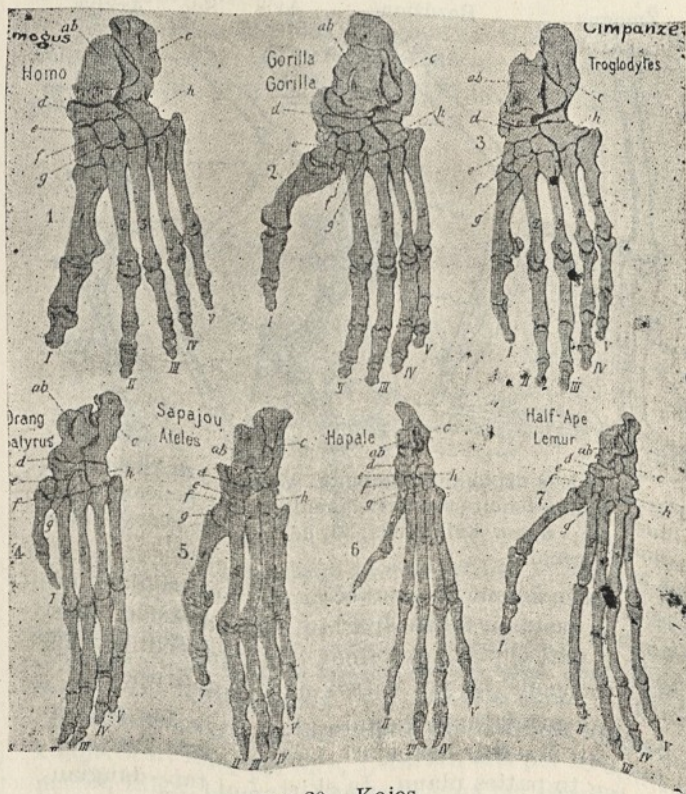

Fig. 30. Kojos.

Akyplėšiausią skirtumą matome didžiamjame kojapirštyje. Pas žmogų jis guli beveik parallėliai su kitais kojapirščiais; bet pas gorillą jis yra laukan išlenktas, taip kad jis gali būti priešais pastatomas,—beje jis gali-

Žmogus Šuo Kiaulė Avis Arklys

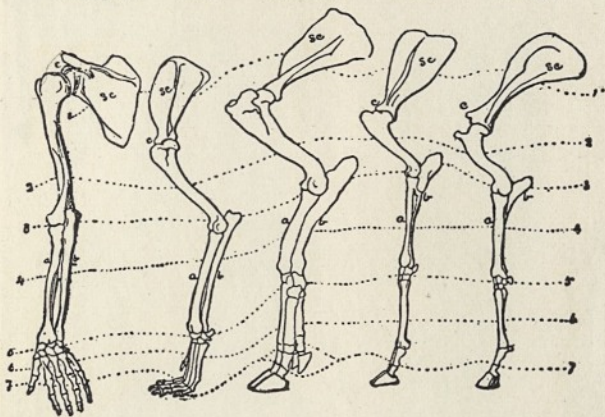

Fig. 31. Virtynė priešakinių galunių. Sc, pečiomentė; c, processus coracoideus; a, b, šėivakauliai rankos; linija 3 eina per alkunės sąnari; 5, per riešą; 6, per plaštakos kaulus; 7, per pirštų kaulus.

ma spausti prie susišliejančio kojapirščio čiupimui arba griebimui. (Šitoki sutvarkymą randame pas žmogaus gemalą, ir dar galime jį matyti pas labai jauną kudikį po užgimimo—Fig. 89 ir 90). Šitoji panaudonė kojapirščio griebimui nekurius žmones privertė manyti, kad gyvunas turįs keturias rankas.

Žmogus Bezdžionė Avis Šuo Arklys

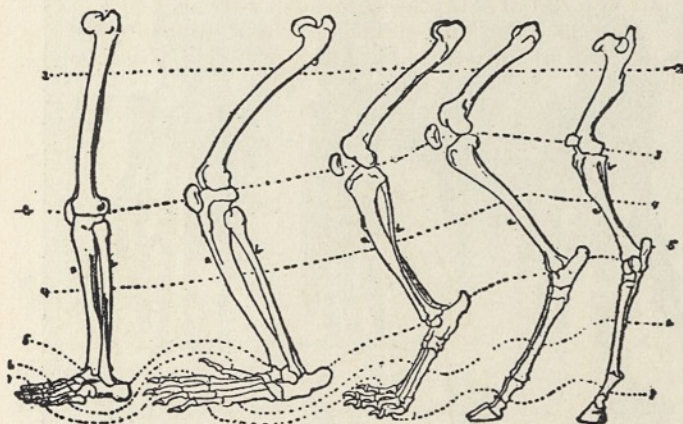

Fig. 32. Eilė užpakalinių galunių. Viršuje yra klubo sąnarys; linija 2 eina femurą arba staibikauli; 3, per kelieną; 4, per blauzdkaulius; 5, per kulkštinius; 6, per kaulus pėdos; 7, per kaulus kojapirščiu.

Iš tikrųjų žmonės ir paukščiai yra keturkojais, nėsa žmogaus žastas ir šikšnosparnių bei paukščių sparnas turi tą patį tipišką skeletoną kaip priešakinė koja gyvulių, kurie aiškiai yra keturkojais (quadrupeda).

Kaslink priešakinių galunių (Fig. 31), jau pažvelgę į jas gali žinoti ir neabejoti, kad jos visos yra padarytos sulyg to paties plano. Jų skirtumai tai—daugiau-

sia skirtumai sutvarkymo, ir, nors tuluose atsitikimuose, kaulai yra dingę, bet jokiam atsitikime nėra atsira-dę pridėtinių kaulų.

Fig. 33. Sparnas šliaužlio, žindžiaus, paukščio. Viršuje yra lekiojantysis reptylus; šikšnosparnis-gi yra mamaliu.

Kaip priešakinėse galunėse, panėsumas sutvarkyme užpakalinių galunių (Fig. 32) labai sminga akin. Reikėtų gerai išidėmėti taškuotąją liniją 5; ji pereina per žurnies sąnari kiekviename atsitikime, beje ji pereina tuč-tuoju augščiaus pėdos. Pėda žmogaus ir bezdžionės yra plantigradė, beje visa pėda jie mina žemę—, o kiti gyvunai vaikščioja ant kojapirščių. Tai yra labai svarbus dalykas, nėsa be to nebutų buvę statumo vaikščiojime, ir todėl nebutų galėję buti žmogaus.

Žmogaus dalyke blauzda beveik stačiai (perpendiculariai) krinta ant pėdos. Tai yra stačioji pozicija, kurią jam suteikė tukstančiai metų praktikos.

Užpakalines galunes reikia stropiai sulyginti su priešakinėmis galunėmis, ir tatau parodytų, kad vienos ir kitos panėšauja savo plane. „Šlaunikaulis (femur) atsako žastikauliui (humerus); abu kinkakauliu ar blauzdkauliu (tibia ir fibula) prilygsta abiem šėivakauliam (radius ir ulna); daug mažų riešakaulių (tarsalia) prilygsta plaštakkauliams (metakarpalia); ir galiaus kaulai kiekvieno kojapirščio prilygsta kaulams rankapirščių.“

Taip akypplėšų yra pritaikymai priešakinių galūnių figuroje 33, kad tą paveikslą atkartojame iš Dalies I. Vargiai būtų galima išvaizdinti didesnę persikeitaliojimą priešakinės galūnės, tačiau visatinis planas galima lengvai išžiūrėti tas pats bešas trijose toli įvairiaujančiose veislėse gyvūnų. Šitie žastai arba priešakinės galūnės reikšmingai lyg pirštu moja į bendrą prabočių grupę kaip vieną vieną šaltinių jų kilmės. Tuomi šaltiniu, kaip mes žinome iš kitų atrodymų, buvo penkiapirštės, stogagalvės amphibijos (stegocephala).

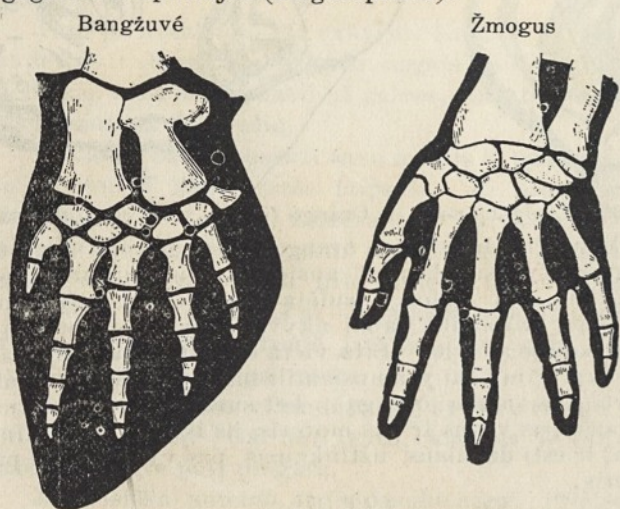

Fig. 34. Irklas bangžuvės ir ranka žmogaus.

Fig. 34 parodo ranką bangžuvės ir ranką žmogaus; bet kada mes šnekame apie bangžuvės ranką, neabejotinai atsiras kas nors, kurs lieps sustoti kalbėjus, nėra jis pamiršo, kad bangžuvė priguli prie žindžių, ir mano, kad jos žastas ir ranka niekas kitas nėra kaip pelekai. Bangžuvės ranka yra panaudojama kaip pelekai, išsižiuri kaip pelekai, bet kada ją išdarysi, pasirodo ranka akypplėšiai panėšinti į ranką žmogaus, nors truputį jau yra išsiveisusi, išsigimusi.

Mažai yra geresnių kelių pasimokymui evoliucijos negu ištyrinėjimas kokio nors organo kiau jo įvairius persikeitaliojimus ir prisitaikymus.

Pašventę tulą laiką galūnėms, mes dabar galime žvilgterti į jų kilmę.

Galūnės "pirmiausiai išsiplėtojo seniausiose žuvyse — selachii (akulose). Nuo šitų jos tapo paveldėtos visų augštesnių vertebratų — pirma kaip daugiapirščiai (polydaktyliai) pelekai, paskui kaip penkiapirštės (pentidaktylės) kojos." Krutinės pelekai arba priešakinės galūnės iš pradžių buvo tokios pat struktūros kaip ir pilvo pelekai arba užpakalinės galūnės.

Primityvė forma galūnių poros (pelekų), kaip randame primityvėse žuvyse Siliuriskės gadynės, yra užsilikusi Australijos dipneustuose, ceratode, arba Burnetto vašile (Fig. 113, dalis I). Šitie pelekai yra plokšti, apvaliniai pelekai, su dvieiliniu kremliuotu skeletonu (Fig. 35, I).

Pelekai pradėjo keitotiesi, ir jie neteko šėivų iš vienos pusės (Fig. 35, I ir II). Dauguma šėivų iš kitos pusės taip pat pranyko, iki galiaus tik šešėliuotoji dalis Fig. 35, III teuzsiliko.

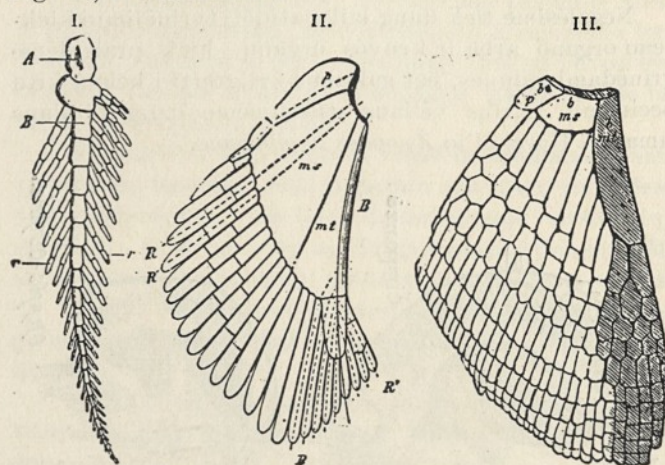

Fig. 35. Tris krutinės pelėkai. I.: Skeletonas krutinės pelėkų pas dipneustą, ceratodų; A, B, kremliuotoji eilė pelėkų stembo; r, r, kremliuotos pelėkų rykštelės. II.: Krutinės pelėkai pas ankstybas akulas. Rykštaitės vidurinio pelėkų kranto (B) beveik visos išnyko, tik keletas (R') užsiliko; R, R, rykštaitės pašalinio pelėkų kranto; mt, metapterygium; ms, mesopterygium (GEGENBAUR). III.: krutinės pelėkai pas jauną akulą. Rykštaitės vidurinio pelėkų kranto su visu išnyko. Uksmėtoji dalis po dešinei tai skersapjuvis, kuris išliko penkiapirštėje rankoje augštesniųjų vertebratų; b, tris pamatiniai šmotai pelėkų; mt, ms, p, tie patis kaip pas II; mt, tai pradmuo žastikaulio. (GEGENBAUR).

Jeigu dabar stropiai sulyginsi krutinės pelėkus akulos (Fig. 35, III) su priešakine kojale amphibijų (Fig. I), tai išvys, kaip gyvūnų galūnės paviso iš žuvies pelėkų.

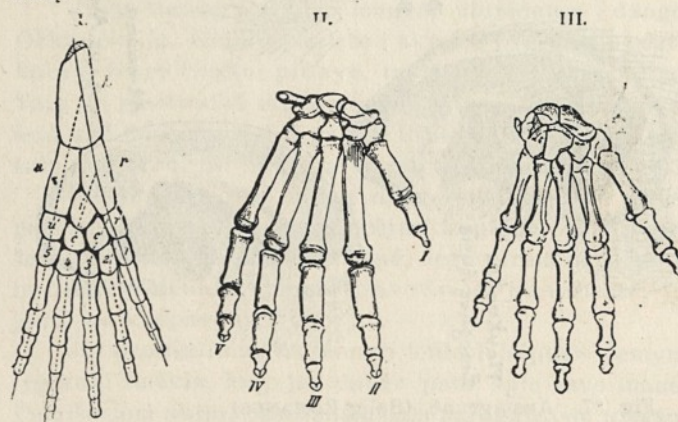

Fig. 36. Tris skeletonai tiesėsės rankos, žiurint iš užpakalio. I.: Priešakinė galūnė amphibijos. h, žastikaulis (humerus); r, u, šėivakaulis (r. radius; u, ulna); r, c, i, c, u, riešakauliai pirmosios eilės (r, radiale; i, intermedium; c, centrale; u, ulnare); 1, 2, 3, 4, 5, riešakauliai antrosios eilės. (GEGENBAUR). II.: Gorillos ranka. III.: Žmogaus ranka.

Reikia patėmyti, kad ilgoji juoda linija, amphibijos kojoje, kuri eina per h, r, 1, turėtų eiti per h, u, 5, nėra pelėkų žalga, kaip surasta tapo, eina per išlaukinę pusę.

Dar nėra visai aišku, kaip patys pelekai prasidėjo. Gegenbaur mano, kad nuo dviejų porų užpakalyje atskirų bronchinių lankų. O Balfour tikrina, kad jos kilo iš poros šalinių raukšlių skuros.

Negalėsime tiek daug laiko atidėti tyrinėjimui kiekvieno organo arba ir kraujos organų, kiek praleidėme tyrinėdami galunes, bet galėsime žvilgtinti į keletą kitų specimenų, kuriuos vėliaus galėtumėme daug pilniaus pamatyti Haeckel'io *Žmogaus Evoliucijoje*.

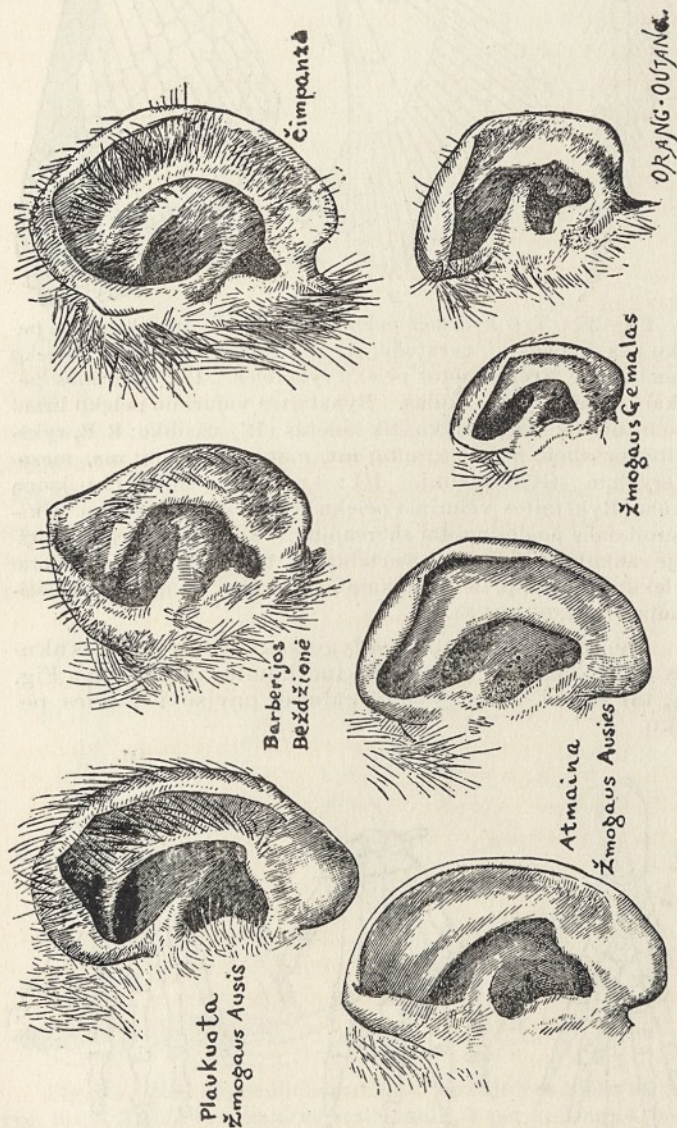

Fig. 37. Ausų grupė. (Sulig ROMANES).

Žmogus turi daug organų ar atmainų organų, kurie jam nebėra naudingi. Tokie organai vadinami esti pradmenimis arba pėdsakais (rudimentais). Ausys Fig. 37 paduotos, kad parodyti tėmytinas dėmes panėšumo, pvd. ausis žmogaus gemalo labai panėši į ausį orango, o dvi didesnės žemutinėje linijoje turi beždžioniškas smailumas, kaipo jų mažuosius skvetelius, ir išlaukinis kraštėlis vienos labai panėšus yra į Barbėrijos beždžio-

nės, o kitas į čimpanzės ir orango. Kada prisimename, kad visa išlaukinė žmogaus ausis yra liekana krutinąmų ausų, šitie panėšumai dar labiaus stebėtinai yra.

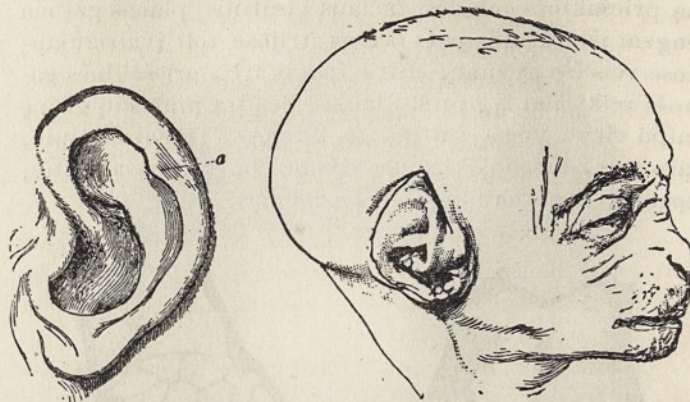

Fig. 38. Žmogaus ausis ir Orango foetus. (Sulyg ROMANES).

Photographija jauno orango (pirm gimimo) parodo daugankstybesnį laipsnį ausies jos nusmailintoje formoje (Fig. 38). Čion ji padėta šalymais žmogiškos ausies, kad parodžius labai akvyvą dalyką, pažymėtą *a* žmogiškojoje ausyje. Šita vieta *a* vadinama esti Darvino skveteliu. Tai yra nusmailintasai galas ausies (kaip matyti pas jauną orangą), bet surauktas. Jį dažnai randame pas vyrus ir pas moteris; jis išsiplėtoja gimimo metu, ir esti dažniaus užtinkamas pas vyrus negu pas moteris.

(T. b.)

Victor Hugo.

Vertė Zemės Vaikas.

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiansioji Panelė).

VIII.

(Taša).

1. Klajojimas.

Tuo laiku, kada Kvazimodo lyg ir nutraukė užnertą jau kilpą, Klodo Frolo nebuvo bažnyčioje. Palaiminęs pasmerktąją jis iėjo zakristijon, nusimetė šventus rubus, sviedė juos nusistebėjusiam tarnui ant rankų ir skubinau išėjo paslėptomis durimis į paupį. Jis atsiderė pas šv. Mykolo tiltą, kuriuo skubinau ējo buriais vyrų ir moteris pas bausmės vietą. Jis ējo nubalęs, neramus, nieko nematydamas ir nejausdamas, kas aplink jį darėsi. Jis norėjo pabėgti kuo toliausiai nuo to baisaus pleciaus, kurį jautė užu nugaros.

Jis išėjo už miesto, ir vis dar bėgo, pakol jį buvo galima matyti. Pagaliaus nedidelė kalva uždengė nuo jo akių visą miestą, ir tuokart jisai tiktai mintimi tegalėjo suprasti, jog yra bent 100 mylių atstu nuo Paryžiaus.

Čia vėl pakilo jo dvasioje visa, ką jis buvo pergyvenęs. Pamatė savo dvasią ir sudrebėjo: priešais jį sustojo nelaimingos, jo pražudytosios, ir jį patį prazudžiusios mergaitės paveikslas. Jis sekė minčia tą keistą kelią, kuriuo ējo jūdviejų skirtingi gyvenimai ir koku

buđu jiedu susidurė tam, kam pražuvus. Ir amžinieji prižadai, mokslas, dorybė, — visa tai atrodė jau beprotyste. Su koku tai pasitenkinimu jis dabar mąstė apie tuos dalykus, ir jo širdyje sukilo velniškas juokas.

Jo sieloje užė audra, o gamta gyveno savo gyvenimu, lygiu, be geidulių. Dangaus mėlynėje plaukiojo debesys; ore lakiojo vabalai ir paukščiai, ir jų sparnai blizgėjo nuo saulės spindulių; nuo kalnelio girdėjosi maluno ratų bildėsysis. Jis, visa tai pamatęs, vėl pasileido bėgti.

Taip jis klaidžiojo iki vakarui. Kartais parpuldavo ant žemės ir draskydavo savo nagais jaunučius žolės stiebelius, arba susiimdavo už galvos, tarytum norėdamas nurauti ją nuo pečių.

Vakarop bandė susekti savo mintis ir pasirodė, kad jau nebetoli ir beprotystės laipsnis. Jo prote aštriai užsiženklino du dalyku: Esmeralda ir kartuvės. O viskas kita buvo apraukta uku. Juo daugiau jis apie tai mąstė, tuo labiau artinosi prie jo tieđu dalyku, vienas — šviesus ir gražus, kitas — pasibaisėtinas ir bjaurus. Pagaliaus Esmeralda atrodė jam tarsi žvaigždė, o kartuvės — didelė išdžiuvusi ranka.

Bet tose baisyose valandose nė sykio neužėjo jam mintis apie mirtį. Gal buti delto, kad jis ir taip jau matė prieš save patį pragarą.

Jau visiškai sutemo, ir jis pasuko atgal. Priėjęs iki upei, perėjo ją ir atsirado ties švento Mykolo tiltu. Prisiartinio prie plečiaus bažnyčios, kurios didelius bokštus galima buvo ir tamsoje matyti.

Jis nedrįso pažiūrėti į plečių ir užmerkė akis.

— O, — sušnabždėjo, — nejau visa tai čia širyt atsitiko?

Pažiūrėjo į bažnyčią. Jos fasadas atrodė tamsus. Mėnulio jaunutis pasirodė ant horizonto ir silpna savo šviesa apšvietė bokštų viršunes.

Vienuolyno vartai buvo uždaryti. Bet archidia-konas visados turėjo su savim raktus. Atrakino vartelius ir įėjo vidun.

Bažnyčioje buvo tyku ir tamsu. Ilgi šešėliai gulė ant akmeninių grindų. Smailiuose languose, apšviestuose silpnos mėnulio šviesos, matėsi keistos ir neaiškios spalvos.

Visa tai privertė Klodą sudrebėti iš baimės, ir jis pasileido bėgti. Bet čia jam pasirodė, kad visa aplinkinė ėmė krutėti. Pati bažnyčia pavirto į baisiausį dramblį, sunkiai žengiantį milžiniškomis savo kojomis — kolumnomis. Valandėlei nusiramino: už vienos kolumnų pasirodė raudonas žiburėlis. Tai buvo lempukė, amžinai žibėjusi ties bažnyčios Biblija. Jis pribėgo prie jos, tikėdamasis čia rasti sau nusiramimą, ir ant atskleisto kningos lapo perskaitė šituos Hiobo žodžius:

“Ir koki tai dvasia prabėgo prieš veidą. Ir aš pajutau lengvutį pusterėjimą, ir mano plaukai ant galvos pasišiaušė.”

Tie baisūs žodžiai perbėgo per jo smegenis lyg šmėkla. Keliai palinko, ir jis nusileido ant grindų, mąstydamas apie tą, kuri šiadien numirė.

Pagaliaus atsipeikėjo. Nusprendė pasikelti viršun ir pasilsėti savo celėje, prie ištikimojo Kvazimodo šono. Pasikėlė, pasiėmė su savim lemputę; nors tai buvo šventvagystė, tačiau kitaip jis ir negalėjo padaryti: jo baimė neturėjo galo ir krašto.

Palengvėlia lipo laiptais, visas drebėdamas iš nesuprantamos baimės. Staiga pajuto ant savo veido lengvutį pusterėjimą. Jis buvo dabar vienoje viršutiniųjų galerijų. Oras buvo tyras, danguj plaukė debesys. Mėnulis atrodė Dievo laivu, plaukiančiu dangaus vilnyse.

Ties jo kojomis gulėjo miestas su nesuskaitoma daugybe stogų, viens prie kito prisiglaudusių, prisispaudusių.

Šitoje valandoje laikrodis išskambino pusiaunaktį. Vienuolis atsiminė pusiaudienį. Taip pat dvyliką sykių išskambino laikrodis.

— O, — pamąstė jisai, — kaip šalta ji yra dabar!

Vėjas umai užputė jo lemputę ir toje pat valandoje kitame galerijos gale pasirodė šešėlis, šmėkla, moteris. Jis suriko.

Greta moters šokinėjo ožka, kurios bliovimas susidėjo su paskutiniu varpo suskambėjimu.

Užteko spėkų pažvelgti į tą moterį, ir jis pažino, jog tai jos pačios buta. Ji buvo išblyškusi ir rusti. Plaukai nusileido jos pečiais, kaip ir širyt, bet ant kaklo nebuvo virvės, ir rankos buvo palaidos. Ji buvo liuosa, bet mirusi.

Ji buvo pasirėdžiusi baltais rubais, o galva buvo pridengta baltu nuometu. Ji ėjo tiesiog pas jį, palengva, žiurėdama į dangų. Ožka sekė ją. Klodas pavirto į akmenį ir negalėjo bėgti, kaip ji žengė žingsnį pirmyn, tai jis vis traukėsi atgal. Taip jis pasitraukė iki tamsiam kampui ties laiptais ir šalo nuo minties, kad ji galinti ir čia prie jo prieiti. Jei taip atsitiktų, tai jis tikrai numirtų iš baimės.

Bet ji priėjo prie laiptų durų, sustojo ties jomis, pažiūrėjo į tamsą ir, nepastebėjusi kuningo, praėjo pro šalį. Ji pasirodė jam augštesnė, negu pirma bavo, gyva budama. Mėnulis atsimušė savo šviesa jos rubuose; jis jautė jos kvėpavimą.

Jai prasišalinus, jis pamaži leidosi laiptais žemyn, lyg koki šmėkla, kaip jis dabar pats apie save manė. Pamišusiom akim, pasišiaušusiais plaukais, su užgesusia rankose lempute ji žengė nuo laipto ant laipto, o jo ausyse aiškiai skambėjo koks-tai balsas, vienval kartojęs žodžius:

“Ir koki tai dvasia prabėgo prieš veidą. Ir aš pajutau lengvutį pusterėjimą, ir mano plaukai ant galvos pasišiaušė.”

(Seka skirsnys: “II. KUPRIUS—KURČIUS—ŠLEIVAS”).

Apie Shakespeare'o morališkumą.

Pasaulis matė daug genijų, kurių veikalais nūdien gėrimės. Ne tik jie parašė veikalus, kuriuose išdėstė savąsias mintis-idėjas, bet dar tapo parašyta ir tokių raštų, kur apibudina patį genijų. Pastaruosius veikalus sutvėrė genijaus artimieji pažįstami, giminės, draugai bei jo idėjų pasekėjai ir platintojai. Niekas tečiau nesukėlė tiek sensacijas pasaulyje, kiek vyriausis anglų, o po draug viso pasaulio, dramaturgas, William'as Shakespeare'as.

Tėvai jo buvo beturčiai. Poeta mokslo visai mažai teragavo. Juoda skurdo ranka beatvangos slėgė, spaudė žemyn jauną dramaturgą. Vienok jis nenusiminė. Iš-kėlęs krutinę svajonių keliu lipo augštytyn. Jo kelias buvo išklotas smailiais erškėčių dygliais. Belipant, besigrėbiant šviesesnėn gyvenimo sferon, rasi ne kartą reikėjo poetui suklupti, gal ne kartą manė, kad bus sunku pranerti pro visus gyvenimo žiaurumus skaidresnin gyvenimo priešakin.

Tečiau vilties nepalaidojo užmiršties karstan. Jo genijus nerimo, vis klebena poeto sielai ir toliau žingsniuoti vingiuotu keliu prie dailės, idėos ir grožės rumo.

Ir priėjo Shakespeare'as prie tojo pageidaujamojo tobulybės rumo. Subangavo jo siela visu savo smarkumu.

Jojo muzų numylėta-nubučiuota plunksna magišku gabumu ir įkvėpimu tvėrė veikalą po veikalo. Juose jis sukrovė visą sielos turta, visus užburto įkvėpimo ir genialės vaidentuvės perlus-brangumynus.

Shakespeare'as išstobulino anglų kalbą, išdirbo naujas eiliavimo formas; iškėlė teatrą lyg padebesų, žavėjo pasiputusias anglus savo pilnais aistetikos veikalais. Žodžiu, be atvangos jis trusėsi visą savo gyvenimą, it darbščioji skruzdė.

Shakespeare'as, bekeliaudamas sunkiu keleivio takeliu, bepildydamas savo pašaukimą,—visai užmiršo ypatą. Jis mirė—veik kartu viskas pasibaigė.

Dabar sukruoto literatai, kai darbščiosios bitės, rašyti apie Shakespeare'ą.

Vieni išrodinėjo, buk jisai nieko neparašė. Taip vadinamieji jojo veikalai, tai, girdi, Fr. Bacon'o produktas. Antri tokiu pat keliu apgynė poetą. Gal būtų buvę ne taip jau lengva prozocija išrodyti, jog Shakespeare'as yra parašęs jam priskaitomus veikalus; tik laimė, kad jis, šale nemažų dramačių veikalų, kuriuose individualė poeto siela apsisiautusi trečios ypatos apsiauta, dar patiekė pasauliui labai vykusių ir shake-spearišku stiliumi parašytų sonetų.—Šie sonetai—pasak anglų poeto William'o Wadsworth'o,—yra tai raktas, kuriuo Shakespeare'as atrakino savo genialės sielos rumus. Jis čia pasisakė svarbiausius gyvenimo prieti-

kius; jis čia išpažino pasauliui, ką jis matė, prityrė, pergyveno, jautė.

Apie Shakespeare'o moralybę irgi be galo pripasakota, prirašyta. Tuli sako, kad jis, dar jaunas budamas, pavogęs tulo bajoro Lucy'o stirnaitę. Tas, girdi, aiškiai priparodo poeto žemus palinkimus. Kiti dar priduria, buk Shakespeare'as lankęs tuolaikinius ir labai populiarius tavern'us, kur neprasčiausiai garbinęs Bakchų.

Reik pripažinti, kad Elzbietiniame literatūros periode šios vietos buvo labai prasiplatinusios. Jos suėdė Kristofą Marlowe'ą; jos pakirto gyvenimo siulą ir Robertui Greene'ui. Tai dvi šių įstaigų auki. Vienok reikia neužmiršti, kad nors vienos iš tavern'ų ir buvo ištvirkėlių urvais, vienok kitose susirinkdavo prakilnūs ir ideališki žmonės. Jie čia pasišnekučiuodavo, pajaukaudavo, pasilinksmindavo, o kartais net padebatuodavo,—ir vėl išsiskirstydavo. Pastarąsias įstaigas, be abejo, Shakespeare'as kai-kada atlankydamas. Jis čia ateidavo jeib savo draugus pamatyti. Tai nereiškia, kad jis buvo doriškai nupuolęs.

Kiti Shakespeare'o gyvenimo ir veikalų tyrinėtojai stipriai argumentuoja, kad tik iš dora ir prakilnumu persisunkusios sielos srovėna prakilnios mintis. Itin anglų rašytojas Ruskin'as tvirtina, kad nedorėlis ir prakilniausias mintis turėdamas, jų negali išvystyti, išstobulinti, nes žemas instinktas jas apgali. Tik prakilnūs ir tvirto charakterio žmonės pateikia žmonijai giliausias, švelniausias ir stipriausias mintis.

Pagalios reikia tiek pridurti, kad *The Chicago Examiner* rašo, buk Nebraskos universiteto profesorius, Charles William Wallace, viešame Londono užrašų ofise yra perkratinėjęs arti trijų milijonų Shakespeare'o laikų dokumentų, iš kurių sužinojo, jog poeta buvo visų gerbiamas žmogus ir labai augštai stovėjęs draugijoje.

Jo balso klausė ponija, lordai ir augštieji valdininkai. Poeta linksmo aristokratiją ir praleido daug savo gyvenimo dienų jų sukuryje. Profesorius Wallace galutinai užgina, kad poeta buvo ištvirkęs.

Iš teisybės, pradėjus nuo žemo žmonijos sluogsnio, pasiekti ponijos rumų, atkreipti į save jų domą, išsidirbti atsakantį populiariskumą ir įtekme,—tai reikia visapusiai tvirto ir gausiomis įkvėpimo dovanomis apšarvuoto žmogaus. Shakespeare'as tai pasiekė. Negali tad rasti abejonės apie jo nemoralį gyvenimą. Greičiau galima sakyti, kad jis taip įkvėpimu, taip gyvenimu buvo prakilnūs ir įtekmingas. Šie ir tik šie faktoriai tegalėjo poeta pastatyti aristokratijos priešakyje. Suprantama, Shakespeare'as turėjo nepaprastus literačius gabumus, tobulą protą ir tvirtą charakterį. Šie trys veiksniai, pasak anglų rašytojo ir politikieriaus lordo Macaulay, pastatė Shakespeare'ą pasaulio rašytojų priešakyje.

Tuli faktai, o ypač pati logika verčia sakyti, kad Shakespeare'as nuveikė stambius darbus, nes atsakančiai gyveno ir tinkamai juos veikė.

Z. Vitkauskas.

Bibliographija bei Pastabos.

Princetono universiteto profesoriaus E. G. Conklin'o įdomus straipsnelis pradėjo tilpti šio mėnesio žurnale *The Popular Science Monthly*. Straipsnio antgalvis: *Išsivystymo faktai ir faktoriai*. Pirmon vieton profesorius ima naują išsivystymo fenomeną. Jis sako, kad viena iš didžiausių ir toli nužengusių temų, kuri užinteresavo žmonių protus,—yra išsivystymo problema. Nežiurint, girdi, ar tai būtų galvijo išsivystymas iš kiaušinio, rasės ar padermių išgyvenusiųjų, ar tai būtų žmogaus kuno, proto ir institucijos iškilimas, šioji problema visur remiasi tais pačiais fundamentaliais principais. Supratimas gautas vienoje dirvoje, yra vertingas visose kitose. Profesorius sako, kad ontogenija ir phylogenija nėra tai du atskiru fenomenų, bet yra vien tik dvi išvaizdi vieno generalio organiško išsivystymo proceso.

Toliau profesorius patėmija, kad žmogaus, ypatos išsivystymas iš gemalo celulės, yra pati viššiausia nuostaba, didesnė net ir už tą, kuri yra įvelta veislių evoliucijoje ir net sutvėrime pačio pasaulio. Ir štai ką profesorius pasako apie pačius išsivystymo faktus. Jis tvirtina, kad išsivystymo faktai yra visur matomi. Principaliai žingsniai, girdi, yra žinomi. Tukstančiai gyvūnų ir augmenų pereina šiuos laipsnius. Pats išsivystymo budas ir jo faktoriai bei priežastys yra jau pakankamai išrištos.

Kadangi labai įdomiai profesorius Conklin'as šneka apie kuno išsivystymą, tai čia ir neapsieisiu nepadaavęs jo minties branduolio.

Kiekvienas kunas išsivysto iš taip vadinamo gemalo celulės. Moteriškos lyties kiaušinėlių arba ovų užvaisina vyriškos lyties gemalas, *spermatozoon* vadinamas. Abu, kiaušinėlis ir spermatozoon, yra gyvi ir turi visas aplamas gyvų daiktų ypatybes. Vienok profesorius pastebi, kaip mažai ši faktą aplama publika supranta. Net laikraščiai tankiai atkartoja, buk toks ir toks profesorius sutvėrė gyvybę, nes jis išvystė kiaušinėlyje gemalą be fertilizacijos—užvaisinimo. „Kiaušinėlis,—toliau patėmija profesorius—taip kaip ir spermatozoon, yra tiek pat gyvas, kai bile viena celė. Kiaušinėlis ir spermatozoon yra taip charakteristiškai gyvi, kai suaugęs gyvūnas, į kurį kiaušinėlis išsivysto.“

Kas yra gyvybė? Kaip reikia ją suprasti ir apsklembti?—Reikia drąsiai sakyti, kad to niekas nežino. Gyvybė visur randasi. Ji mus linksmina ir baudžia. Gyvybė tveria pasaulį stebuklus; ji juos paverčia į dulkes. Vienok toji gyvybė, kuri mums taip paprasta, yra nežinoma, negalime ją definuoti. Tečiau ne kiekviena gyvybė yra tokia misteriška. Dar randasi ir kitų daiktų, kuriems kolkas dar niekas neįstengė definicijas suformuluoti. Paveizdan, medžiaga, energija, elektrika,—vis tai nežinomi daiktai. Juos mes žinome tik iš

to, ką jie veikia. Reiškia, iš jų darbų. Su gyvais daigtais ir-gi ne kitaip esti. Kiekvienas gyvas organizmas užveria savyje sekančias ypatybes:

1. Jis talpina protoplasmą, fizišką gyvybės pamatą, kuris yra susidėjęs iš neapsakomai sudėtinės medžiagos, chemikams nežinomos. Pats protoplazmas nėra beformė substancija, bet visuomet gyvuoja celių formoje. Pačios celės yra mažiukai protoplazmo gabalėliai, susidedanti iš daug atskirų dalių, iš kurių yra šios svarbiausios: (a) branduolys, (b) cytoplazma arba kunas.

Besivystant organizmui, kartu keičiasi ir celės; protoplazmas arba fiziškas gyvybės pamatas jau tik ant vietos nestovi: jis mainosi. Dar turime patėmyti, kad kiekvienam gyvuojančiam organizmui reikalinga lygsvara; pas jį turi rasti tos pačios chemiškos substancijos, atžagarai,—organizmas negali egzistuoti. Procesai, kuriais visi gyvuojanti organizmai palaiko kune lygsvarą yra sekanti:

1. Metabolizmas. Idant galutinai suprastume, ką šis terminas reiškia, tai čia ir pasiaiškinkime. Kiekvienas organizmas maitinas maistu, tveria naujas celes ir prašalina išmetas. Šis naujų celių tvėrimas ir prašalinimas kunui netinkamos medžiagos,—vadinasi *metabolizmu*.

2. Reprodukcija arba organizmo galė pagimdyti į save panašų organizmą; celių galė pagimdyti kitas panašias celes, bei celių šmotų galė pagimdyti, besidalijant, panašius celių šmotus.

Organizmai yra jauslūs. Jie visuomet atsiliepia į dilgulį. Vieną pusę vertus, jauslumas yra atsakanti gyvos medžiagos ypatybė, vienok iš antro šono žiūrėdami galime patėmyti, kad ir tuli negyvi daigtai atsiliepia į dilgulį; paveizdan, gyvasis sidabras; juk visiems žinoma, kaip jis, nors ir mažai dasilytėjus, slenka tolyn. Elektros srovės ir-gi negalime dasilytėti, nes ji taip jau atsiliepia. Galop išeina taip, kad tuli ir negyvi daigtai atsiliepia į dilgulį.

Taip profesorius Conklin'as, taip ašen čia vartojau terminą „organizmas“, o gal jis kai-kam ir nežinomas. Be abejo, nebus tai nuo apkalbamojo dalyko nusitolinimas, jei imsiu čia ir paaiškinsiu jį.

Gyvas kunas susideda iš organų. Akis yra organas, ranka—organas, pirštas organas, ausis organas, etc., etc. Visas gi kunas, kuris susideda iš atskirų organų, yra *organizmu* vadinamas.

Bet jau aš lyg ir nusitolinau nuo profesoriaus minčių. Skubiai štai dar paduodu įdomių minčių žiupsnelį.

Profesorius toliau aiškina lyties celių panašumą. Jis sako, buk augalų ir gyvūnų lyties celės yra fundamentaliai panašios, nežiurint, kad jos skirtingai išrodo. Moteriškos lyties žydinčių gėlių celės yra vadinamos kiaušinėliais; vyriškos lyties celes vadina vaisdulkė-

mis. Panašias gyvunų celes vadiname pirmą kiaušiniu, antrą—sėklele arba spermatozoa.

Toliaus profesorius pažymi gamtininkams jau žinamus faktus, butent, aplamai lytiškos celės yra vadinamos *gametėmis*. Individualas, kuris gimsta iš susijungimo moteriškos ir vyriškos gamečių, yra vadinamas *zygote*. Bet ši nomenklatura tinka tik augmenims. Gyvunų kiaušinėlis su spermą susijungdamas pagamina ne *zygotę*, bet *oospermą*.

Conklin'as labai atidžiai ir rupestingai nupiešia užvaisinimo budą. Kiekvienas kiaušinėlis susijungia su sėkla ir pradeda vystytis. Girdi, kuomet kiaušinėlis susijungia su sėkla, tuomet ir gyvybė prasideda. Taigi gyvybė neprasideda nuo gimimo, kai paprastai žmonės mano, bet ji prasideda nuo kiaušinėlio užvaisinimo. Čia profesoriaus balsas pakyla ir jis stipriai kalba apie gyvybės užsimezgimą ir josios svarbą.

Kiekvienas daugcelinis gyvunas vystosi netiesioginiu celių persprogimu arba spuogavimu. Visi vienceliniai gyvunai ir augmenys vystosi tiesioginiu celių spuogavimu.

Galop profesorius pažymi du svarbiu laipsniu. Pirmasis—*embryogenija*. Nuo šio laipsnio toliau,—profesorius kalba—kiekvienas gyvunas savitai vystosi. Aišku, šiame atvėjyje, kad sunku suformuluoti aplamą išsivystymo apibūdinimą, kuris tiktų kiekvienam gyvunui. Paveizdan, visų nugarkaulinių gyvunų kiaušinėliai esti užvaisinti viduriuose ir jieten išsivysto. Šių gyvunų, aplamai, kaip kiaušinėlis, taip lygiai ir sėkla yra labai maži ir tik su gero mikroskopo pagalba tegalima juos matyti. Tuli gyvunai, kaip tik priešingai, deda kiaušinius ir tada juos išvysto. Prie pastarųjų reikia priskaityti paukščiai ir žuvis. Dar neišleiskime iš atminties ir to, kad kuomet nugarkaulinių kiaušinėliai ir sėklelės yra mažos, tuomet sparnuočių ir žuvių kiaušiniai mums; be abejo, visiems yra žinomi. Dar reik pažymėti, kad lygiai nugarkaulių ir sparnuočių bei žuvių kiaušinėliuose telpa maisto. Tai, berods, ir išdėsčiau svarbesnes profesoriaus mintis. Dabar žodelį antrą primesiu apie antrąjį laipsnį, butent, apie *organogeniją*. Čia profesorius apipiešia organų išsivystimą. Kėblu detališkai viską apkalbėti, vienok pasistengsim kadir trumpais žodžiais profesoriaus mintis atkartoti.

Tolesnė celių ir sluogsnių diferenciacija bei kvoldavimasi apreiškia embryo—gemalo organus. Iš ektodermos arba viršutinės gemalo plėvės iškyla viršutinė odos plėvė ir dirksnių sistema; iš endodermos arba vidurinės gemalo plėvės išsivysto gerklė ir su visomis išaugomis tas kanalas, kuriuo slenka maistas; iš mesodermos išauga, visi arba dalis, šių sistemų: skeletalės, raumenų, cirkuliacijos arba vaskuliarės ir reprodukcinės, ir ekskretorinės.

Visų nugarkaulinių gyvių dirksniū sistema iškar- to apsiereiškia plytelės pavidale ir susideda iš gerokai

stambių ektoderminių celių. Šitos celės toliau vystosi ir padaro įlanką arba vagą; šita vaga toliau išsivysto į vamzdelį. Dar įdomu ir tai, kad šis vamzdelis auga, didėja; jo sieuos storėja ir kvolduojasi ir iš to išsivysto smegenys ir nugarkaulinė juosta. Retina arba opiausia akies vietelė išsivysto iš smegenų išaugos. Sensacijinė ausies dalis išauga iš į puodžiuką panašios įlankos, kuri paeina iš viršutinės ektodermo dalies, kuri užkloja užpakalinę galvos dalį. Kaulai irgi panašiai vystosi, kuriuos, pas augštesnius nugarkaulinius gyvunus, apsupa gislelės, kremzlė ir kaulinė apvelkala. Taip tai, trumpai išdėsčius, išsivysto gyvunų organai. Svarba yra ne tame, kad jie išsivysto, bet tame, kad visi nugarkauliniai gyvunai eina tuo pačiu vystymosi keliu. Kitaip sakant, pas šiuos gyvunus randasi bendros ypatybės. Čia nekalbama apie kitų organų išsivystymą, nes jie panašiu keliu vystosi kaip ir tie, kuriuos čia apibūdinau. Tuli gyvunai taip nesivysto, kaip čia pažymėjau. Tarp pastarųjų reik pažymėti paukščius ir žuvis. Tečiau reikia pastebėti, jog tik aplamai žiurint į gyvunų išsivystymą lyg ir nesimato panašumo, vienok detalai imant, visi gyvunai eina tuo pačiu vystymosi procesu. Reiškia, gyvunų organų išsivystimas stambiai paremia evoliucijos teoriją. Dar norisi pastebėti ir apie funkcijų išsivystimą. Iš teisybės, gal nėra įdomesnio daigto už matymą, kaip viskas pas skirtingus gyvunus dauginas, kyla, vystosi panašiu keliu. Idant geriau permatytume gyvunų išsivystimą, čia pakartoju profesoriaus E. G. Conklin'o žodžias, kuriais jis apibūdina funkcijų išsivystymą.

Profesorius sako, kad funkcijų evoliucija eina ranka rankon su struktūros kuno išsivystimu. Ir iš teisybės, funkcijos ir struktūra yra tai skirtinga išveizda vieno ir to paties daikto, butent, organizacijos. Visos abelos gyvuojančių daiktų funkcijos,—kalbą toliau profesorius, esti sėklų celėse. Paveizdan, konstruktyvis ir destruktivis metabolizmas, reprodukcija, su kuria susidurėme celių ir jų materijos spuogavime, ir čia randasi. Arzumas arba galė priimti ir atremti stimuliaciją yra kiekvienoje sėklos celėje. Kitaip sakant, pačios celės turi funkcijas. Jos, beabejo, yra neištobulintos. Kuomet gyvunas žengia augštyn, tobulinasi, tuo pačiu kartu ir funkcijos nuo to neatsilieka. Jos tobulinasi ir tobulinasi ir pagalios pasiekia net specializacijos laipsnį. Mokslininko, biologo akim žiurint, taip ir matos, kaip organizmas, organai ir jų funkcijos žengia evoliucijos keliu. Galima tad sakyti, kad nieko pas gyvunus nėra mokslininkams nepaprasto. Jie mato, kaip mysterišku budu viskas išsivysto iš mažutyčio, vos, vos per mikroskopą matomo, užvaisinto kiaušinėlio.

Šiuo užbaigiu profesoriaus Conklin'o mintis, kurias jis išreiškė straipsnyje *Išsivystimo faktai ir faktoriai*. Kaip augščiau minėjau, šio straipsnio tik pradžia tetilpo; antrą piešinio dalį išspauzdins tame pačiame magazine.

Sučiupęs liuso laiko valandžiukę, imsiu ir toliau pasakosiu, ką profesorius pasakė apie išsivystymo faktus ir faktorius.

*

THE AMERICAN REVIEW OF REVIEWS magazine už birželio mėnesį kalba apie Panamos kanalą ir laivus, kurie plaukios šiuo kanalu. Ne tame svarba, kad kalba, bet įdomu sužinoti, ką ten pasako. Štai tarp kitko ką išveda.

Kiekvienas svečios šalies laivas, kuris norės Panamos kanalu persikelti iš Pacifiko į Atlantiką, arba *vice versa*, turi minimaliai mokėti \$1.20 centų už kiekvieną prekių toną arba du tukstančius svarų. Ši savo išvežimą ve kuo pamatuoja. Pirmiau 1910 metų už Suezio kanalu plaukimą ėmė \$1.50 centų už toną. Tai buvo, iš dalies nenustatyta kaina. Šiais metais kaip tik susivažiavo vaizbininkai ir nustatė \$1.20 centų už vieno tono prekių perkėlimą Suezio kanalu. Visi Europos ir Amerikos vaizbininkai, girdi, tuo tapo užganėdinti ir noriai sutiko mokėti pažymėtą mokesį. Jau jei teip, tai, mat, visgi Amerikai (Suvienytoms Valstijoms) nepatogu leisti veltui vaizbunų laivus Panamos kanalu plaukioti ir prekes gabenti. Viršminėtas žurnalas pataria atkakliai laikytis Suezio kanalo komisijos sutarties ir imti \$1.20 centų už pervežimą Panamos kanalu kiekvieno prekių tono.

Toliau paduoda įdomius iškaščius, su kuriais Suvienytos Valstijos ateityje turės susidurti. Pacituosiu jas.

Operavimas, palaikymas kanalo, tenaitinės valdžios, prižiūrėjimas sanitacijos Suvienytoms Valst. kas metas atsieis 4,000,000 dolerių. Kanalo perkasimas jau prekiavo 375,000,000 dolerių. Trečias nuošimtis kas metas neša 11,250,000 dol. Nuo pradžios sausio mėn. Suvien. Valst. turi mokėti Panamos respublikai kas metas 250,000 dol. Tokiu būdu metiniai kanalo iškaščiai, nerokuojant iškasimo iškaščių, sieks 11,500,000 dol. Daili pinigų kruvelė, tik paklausa, kas juos gali išmokėti? Juk Suvienyti Valsčiai, šiaip ar taip žiurint, nepanorės užsikrauti ant savo kupros net milijonus dolerių siekiančius metinius iškaščius. Išėjimas tik vienas tėra, butent, reikia neleisti laivams kanalu veltui plaukioti. Viskas, berods, nė šio, nė to. Tik kažin kodėl nieko neprasitaria apie Suvienytų Valsčių vaizbunus. Jeigu pastarųjų laivams leistų veltui kanalu plaukioti, tai, aiškiai matome, kad su jais kitų šalių vaizbunai negalėtų konkurencijų varyti. Jau, berods, jei turėtų mokėti, tai lygiai visų šalių vaizbunai, o ne kairių, kaip dabar yra kalbama.

*

THE SCIENTIFIC AMERICAN už birželio mėn. rašo apie Vokietijos upės Rhein'o pajiegas, kurias sunaudoja elektriškiems tikslams. Nors, po teisy-

bei, nenurodoma, kiek dabar tų pajiegų sunaudojama, vienok pažymi, kad gerokai. Iš karto buvo pastatyta Rheinfelden elektrikinė stotis, paskui dar dvi nauji pastatė ties Augst ir Wyhlen. Šiedvi stoti pagamindavo 30,000 arklio pajiegos elektros. Arklio pajiega yra tai greitumas, kuri, bedirbdami darbą, vartojame, ir padirbame darbo 550 pėdinių svarų bėgyje vienos sekundos.

Didžiausią elektrikos įstaigą mano pastatyti taip vadinamoje augštutinėje upės dalyje. Šioji įstaiga pagamins apie 60,000 arklio pajiegos elektros. Pati įstaiga užims nuo Albruck'o ir Schaeffigen'o upės dalį.

Planuoja šitoje įstaigoje įstatyti net 10 turbinų arba elektriškų ratų. Pirmieji trys turbinai pagamins nuo 5000 iki 6000 arklio pajiegos elektros; antrieji trys, sako, suteksią nuo 6,000 iki 6,600 arklio pajiegos elektros. Šioji elektros įstaiga varys elektros srovę pajiegos linijomis nuo 47,000 iki 48,000 voltų.

Taip tai vokiečiai papuoš ir apšarvuos garsųjį Rhein'ą elektriškais įstaigomis, kurių pajiegą sunaudos darbo dirbimui, tramvajų slenkiojimui. Tik antron pusėn ribos stovi Didžioji Lietuva. Čia, berods, irgi turėtume susidurti su panašiomis įstaigomis, kaip Vokietijoje. Juk Lietuvos upes galima išnaudoti visokiems tikslams, bet to nedaroma. Koks didelis atskiris tuno visuose atvėjuose tarp Lietuvos ir Vokietijos, o jo priežastis, berods be paaiškinimo, yra visiems suprantama.

Alfa.

BRIEUX.

Sunaikintosios Gerybės.

(“LES AVARIE'S”. PAGAL JOHN POLLACK'Ų

“DAMAGED GOODS” “LAISVAJAI MINČIAI”

vertė Krolis Vairas.)

MERGINA. Aš kasdiena čia ateinu.

DAKTARAS. Bet pirma, negu čia ateini?

MERGINA. Oh, aš perleidžiu savo penkias valandas gatvėje.

DAKTARAS. Na, kaipgi tai? Tas ponas yra iš kaimo, aš sakau. Jis nori viską žinoti. Kas toliau, a?

MERGINA. O aš ir nemaniau, kad esama žmonių, kurie nieko apie tuos dalykus nežino. Aš nuduodu darbininkę merginą, einu su maža terbele ant rankos,—yra tokios, daromos tam tikslui,—ir vaikštinėju ties darbiečių langais. Sunkus darbas irgi, nes, jei nori jį gerai atlikti, tai turi greit vaikščiot. Sustojus ties pas vieną darbavietę, paskui—ties kita. Devynis kartus iš dešim-

ties tatai pasiseka. Aš juokiuosi iš to viso, bet jūs manytumėt kad tie visi vyrai yra iš kningų išsimokinę, kaip reikia kalbėti. Jie sako tik du dalyku, tai ir viskas. Arba: "Tamsta per greit vaikščioji", arba: "Ar tamista nesibijai, viena pati?" Žėdnas žino, ką tai reikia, ar ne? O kartais aš nuduodu "jaunąją našlę". Tada reikia eiti ne per greitai, ot šitaip. Nežinau delko, bet tokiu budu yra lengva juos pasigauti. Jie gan greitai suseka, kad aš nesmi jauna našlė, bet tai nepermaino dalykų stovio. (*Rimtai*) Yra ir tam panašių dalykų, kurių aš nesuprantu.

DAKTARAS. Kokios-gi jie rūšies? Krautuvninkai, komersantai?

MERGINA. Man tai patinka, bet aš imu tiktai ponus.

DAKTARAS. Jie ir pasisako kas jie esą.

MERGINA. Oh, aš gerai matau. Prie to, didelė jų daugybė turi ir ordenus. Aš iš to turiu juokų. Kuomet jie pasitinka mane, tai jie turi kilputėje kaspinėli. Paėję užpakalyje valandėlę, jie jau pasirodo nebeturi to kaspinėlio. Norėjau susekti, kaip tai yra jų daroma, tad žiurėjau per pečius į langą ir mačiau, kaip mano vyras nykšėiu ir smiliniu prašalino kaspina iš kilpukės lygiai taip, kaip kad aižoma žirniai. Žinote kaip?

DAKTARAS. Taip, aš žinau. Papasakok mums apie savo kudyki. Kas su juo atsitiko?

MERGINA. O, aš palikau jį Denfer gatvėje.

DAKTARAS (*i Lochesą*) Apleistųjų kudykių prieglaudoje.

LOCHES. Ar nesigailėjai tai darydama?

MERGINA. Vis-gi tai geriau, negu nešioti su savim ir marinti badu.

LOCHES. Bet-gi, juk tai tamistos kudykis.

MERGINA. Taip, bet kas su jo tėvu? Tai buvo jo dalykas taipgi, ar ne? Žiurėkite, aš nebenoriu daugiau apie tai kalbėti. Nagi tamstos abudu pasakykite, ką aš turėjau daryti? Atiduoti jį auklei? Žinoma, aš taip ir bučiau padariusi, jei bučiau tikra, kad man nepristigs pinigų. Paskui man prireikė išsikraustyti į kitą vietą. Ir kaipgi aš galėčiau apmokėti auklei iš tų dvidešimts penkių ar trisdešimties frankų, kuriuos aš gatau per mėnesį? Jei aš norėčiau padoriai gyventi, tad aš negalėčiau laikyti prie savęs kudykio. Ar ne?

LOCHES. O, kaip tai baisu!

Daktaras sulaiko jį rankos mosterėjimu.

MERGINA (*rupe stingai*) Taip ir yra, kaip jums pasakojau. Ką-gi kitą galėjau bedaryti? Jei tamstos butumėt mano vietoje, tai visai taip pat pasielgtumėt, kaip ir aš.

(*Nusiraminsi*) Žiurėkite, kas-gi da nauda būtų, jei iš to viso padaryčiau triukšmą? Jūs pasakysite: "Bet tamsta negyveni padoriai, kaip reikia!" Ne kitaip ir aš sakau, bet ar aš galiu pagelbėti? Aš negaliu užsilaikyti prie vietų; o kada žmogus esi alkanas, ir

koks jaunas vyrukas pasiulo tau pietus,—duodį žodį, kad norėčiau matyti merginą, kuri pasakytų: „ne!“ Aš niekad nesimokinau jokio amato, matote. Taigi to viso galas yra toks, kad pasijutau Šv. Lazaro ligoninėje, nes apsirgau. Tas mane irgi nustumė žemyn. Tie galvijai vyrai užkrėtė mane savo bjauriomis ligomis, ir pertai atsiduriau net kalėjime. Ar tai ne per pikta, a?

DAKTARAS. Tamista-gi juos užkrėtei savo keliu, ar ne?

MERGINA (*linksmi*) Aš jiems tuo pačiu atsimokėjau! (*i Loches'ą*) Manau, kad ir tamsta norėtum tai turėti? Pirma, negu jie mane užrašė tokių merginų eilėn, o aš jau žinojau, jog užsikrėčiau liga, susitikau gatvėje,—ar žinote su kuo?—nagi su savo buvusiuoju ponu! Kaip aš pradžiugau pamačiusi jį! Na, pamislįjau sau, tu dabar užmokėsi man, kiek esi skolingas, ir dar su nuošimčiais! Tik pasisukau aplink jį: oh, nereikėjo daug laiko, tikrai pasakau. (*Tragiškai*) Apleidusi jį nebežinojau kas su manim pasidarė,—pasijutau pusiau pasiutus! Ėmiau ir vedžiausi su savim bile vieną, kokį bepasigriebdama, už bile ką, arba ir už nieką! Tiek daug, kiek tik galėjau, visi jauniausieji ir dailiausieji—juk aš jiems sugražinau tik tą, ką jie man buvo įteikę! Dabar-gi aš jau nieko nebepaisau; kas per nauda verkšlenti delei bile dalyko? Dabar aš vis sau juokiuosi. Kitos moteris irgi lygiai taip pat elgiasi; ir jos tai daro del kashio duonos ir šmotelio sviesto, taigi! Mergina privalo gyventi, nors ji ir serga, ar ne? (*Pauza*) Beje, ar tamista paduosai mano vardą tam vyrui teatre? Daktaras pasakys tamstai mano adresą.

LOCHES. Prižadu tai padaryti.

MERGINA. Ačiu tamstai, pone.

Išeina iš kambario.

DAKTARAS. Aš nepadariau gerai, palaikęs šitą išpažintį iki galui? Šitoji vargšė mergina yra tipiška. Joje suvedama kruvon visa problema: ji yra antsyk ir pasekmė ir priežastis. Mes pastumiame kamulį, jį sulauko kiti, ir jis vėl ritasi atgalios, kad vėl užsigavus į musų kojas. Nebeturiu nieko daugiau pasakyti. (*Jis spaudžia ranką Lochesui, lydėdamas jį pas duris, ir pridėda skaidresniu balsu*) Bet jei tamsta sėdėdamas atstovų Taryboje, sykį-kitą pamąstysi apie tai, ką čia matei, tai esmi tikras, kad mes nepraleidome laiko dykai.

GALAS.

N 48-me "L. Minties ivyko atitaisyta klaida. Ant pusl. 1147, pirmoje kolumnoje tarp 20 ir 21 eilutes nuo apačios, turi buti III AKTAS. K. V.

Spaudos sukaktuviu paminejimui.

Dešimts metų...

Rodos, kad vakar pakilo lietuvių susipratimo dvasia, susiubavo jų širdis užsidegimu ir pakilo jie, reikalaudami sau žmogiškų teisių.

Kaip užburtai laikas bėga. Dar nudien klaikybė vaizdinas prote, kuri saugojo nelaimingą Lietuvos kraštą... Tada išsidraikę nuobodulio šešėliai stypčiojo po Lietuvos šalį. Žmonės, lyg ko susijudinę, lyg. drąsą praradę, bailiai klausė savęs: "Kodel mums kningų ir rašto neduoda? Ar-gi nori, kad Lietuva but tamsi ir juoda?"

Protavo, sielvartavo kaimietis ir ant galo, pakėlęs akis augštin tardavo: "Gal Dievas lēmė lietuviams nešti tikrą sunkenybę ir panieką."

Bet štai užtekėjo "Aušra". Praskrido lietuvių dvasios prošvaistės per plačiąją Lietuvą. Praskynė ji apšvietai, kulturai ir tautiškajam susipratimui taką.

Nustebo artojai. Galvas linguodami nualinti kaimiečiai su šypsna veiduose linksmi sutiko tąją viešnią.

Vienok iš antros pusės narsus aras rusčiai slenkiojo, tykodamas šviesos spindulėlius praryti. Jis netikėjo į lietuvių atsigaivaliavimą, nes jiems beliko tik pakutinis atsikvėpimas...

Tečiau dilgutis stebėtinai jautriai pakuteno lietuvių sielas, ir jie išgirdo užburtą bylą, kuri šaukė juos prie susipratimo ir pakilimo.

Sujudo genijai. Jų sielos pakilo augštai. Vaidentuvės pasinērė debesų sukurin. Užsimastė giliai ir raniomis palytėję jautrią savo krutinę tarė: "O kur mes ligšiol buvome?! Kuo prisidėjome prie Lietuvos gairinimo? Gėda mums!"

Atbudo galiunai ir nērė užburtan gyvenimo ratan Lietuvos gairintų.

Štai sugaudžia "Varpas", kurio jautrus genialis gaudimas perlėkė per visą Lietuvos šalį, ir tik pasilieka lietuvių širdyse atgarsis: "Kelkitės, kelkitės, kelkitės..."

Prasiblaivė Lietuvos padangė. Naujos gadynės dainiai supynė iš jausmo šilkų daineles, kurios budino lietuvių dvasią. Ir žmonės prasiblaivė. Apšvieta pradėjo rupintis. Apšvietos geidžianti minia, tarytum galingoji jurė, susiubavo-subangavo. Kilo griežtas lietuvių reikalavimas, idant jiems spaudą sugrąžintų.

Nusigando galingasis aras, vienok priešinos reakcijai.

Stojo drąsuolių pulkai, kurie reikalavo spaudos ir žodžio laisvės.

Aras su visu įnirtimu slopino dvasią ir baudė prasikaltėlius.

Tamsūs kalėjimai tapo pripildyti drąsuoliais. Sibero sniegu apkloti tyrai priglaudė šimtus ir tukstančius lietuvių, kurie reikalavo Lietuvai spaudos ir žodžio laisvės.

Vieni kovotojai krisdavo, kiti užimdavo pirmųjų vietas ir da narsiau lietuvių reikalus gynė. Tai buvo ilga, žiauri ir besąžiniška imtynė. Joje dalyvavo nelygūs kovotojai. Iš vienos pusės nuožmūs ir nesuvaldomi žandarai, iš antros-gi—fiziškai silpni intelektai. Daug neišlaikė žiaurios kovos. Krito mūsų garbingi genijai. O kiti, pakirsti reakcijos kirmino, svečiose šalyse pa-baigė gyvenimo dienas... Išvydome Trupinėlio, Kapso, Vaičiaičio, Biliuno, Mačio, Višinsko kapus. Visa Lietuva apsisiautė juoda gailėsties apsiausta. Ak, kaip nelaiminga buvo toji valanda, tas laikotarpis, kuris tiek daug išrovė mūsų darbininkų!

Tai dar neviskas. To dar neužteko. Sukilo žmonės, kai klaidus debesys. Pasigirdo griaustinis. Žaibai, tarytum pragariniai ciklopai raitės po Lietuvą. Jie išgązdino šiaurės didvyrį. Priespaudos ir tamsybės grandiniai sutrupėjo. Lietuviai, nors daug nukentėję, galop atsikvėpė liuosybės atmosfera. Gimė lietuviškieji laikraščiai. Paplydo lietuvių kalba po vargingą Lietuvos šalį. Pradėjome gyventi sąmoningai. Tai buvo pradžia 1904-ų metų.

Per keturiasdešimtis metų šiaurės didvyris Lietuvą slopino ir merdeno, o tik galop susiprato, "Nesulaikysi upės bėgimo, nors ji sroventų ir pamažu; Nesustabdysi naujos Minties kilimo, nors ją pasveikinti būtų baugu."

Ir nesustabdė. Lietuviai laimėjo didelę pergalę.

Bet jau dešimts metų prabėgo nuo to žymaus mūsų historijoje atsitikimo. Jau dešimts metų kaip mes turime laikraščius; jau dešimts metų, kaip mes skleidžiame liaudin lietuviškąją dvasią; jau dešimts metų, kaip mes šviečiame lietuviškąją liaudį.

Ir *Literatūriška Draugija Lietuvių Valparaiso Universiteto* nusprendė apvaikščioti tąją stambią šventę. Kaipio moksleiviai, nors šiuo trumpu piešinėliu prisidedame prie spaudos atgavimo šventės. Mes, moksleiviai, geidžiame, idant šie keli žodžiai visuose mumyse užliepsnotų kultūros ugnelę mūsų širdyse; idant mes eitume kultūros keliu; idant mes visi su didesniu noru, su didesniu pasišventimu ir ištverme toliau skleistume tarp lietuvių naudingas, praktiškas ir augštas ideas. Reikia taip stengtis, idant antra dešimtis metų pasižymėtų stambesniais darbais, didesne pažanga ir tobulumu. Tiek teturėjome pasakyti.

Nors trumpai pasidairykime, ką-gi mes esame gero nuveikę pereitų dešimties metų bėgyje.

Jau suspėjome įgyti gerą laikraščių skaičių. Susilaukėme net dienraščio,—vienok liaudis dar buvo prie to neprisirengus ir jo svarbos nesuprato. Jis mirė... Ilgainiui da daug laikraščių užgimė ir senesnieji pasige-

rino. Susilaukėme ir dviejų dienraščių, — laimingos jiems kloties!

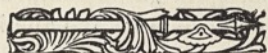
Per šį laiko tarpą suspėta išleisti apie 800-900 skirtingos pakraipos veikalų-veikalėlių. Iš vienos pusės, dailus tai darbas; iš antros pusės—nekaip galima apsidžiaugti, nes mūsų rašytojai tankiai verčia veikalus, kartais net menkos vertės, iš svetimų kalbų. Trumpai pasakius: mūsų raštija permirkusi svetimomis nuomonėmis. Mums reikia daugiau savitumo, daugiau originališkumo. Neimtuokime kitų, nes garsus amerikiečių filosofas pasakė, kad imitacija yra nusižudymas.

Mūsų dailiškoji raštija, nors ir čia daug pasiskoliname iš kaimynų, vienok ji yra augščiausiai iškilusi. Antrą vietą užima, be abeja, polemiškoji. Pastarosios pas mus butų lyg ir perdaug. Tyro mokslo raštija, kažin kodėl, taip lėtai dauginas. Mes turėtume pasigesti raštų iš gamtmokslo srities—iš biologijos ir fiziškųjų mokslų. O-gi amatai pas mus kaip ir užmiršti.

Švėsdami spaudos šventę, turime apsidairyti, apsičiupinėti; perkrauti tai, ką esame pergyvenę ir nuveikę. Atradę tulus trukumus—nedateklus,—juos turime tuojau užmiršti. Ateityje turime pasirupinti tokiomis reikalais, kurių daugiausia pasigendame. Švėsdami šią šventę, kartu nustatykite aiškius kelius, kuriais turime tolyn žingsniuoti.

L. D. L. V. U. varde:

Z. Vitkauskas, K. Augustinavičius, J. T. Vitkus.

Kritikos gabalėliai.

JAUNIMO SAPNAI, literatūros ir mokslo dvi mėnesinis žurnalas, organas Lietuvių Moksleivių Susivienijimo Amerikoje.

Porą metų asgal Amerikos lietuvių mokslus einančioji jaunuomenė—moksleivija ir studentija—susijungė kruvon, idant pasekmingiau prisiruošti prie gyvenimo ir busiančių darbų, dar gi pradėjo leisti net laikraštuką, savo reikalų gvildinimui pašvęstą.

Seniau šis laikraštukas ėjo prie „L. Minties“, tečiau entuzijastiškesni ir pašangesni moksleiviai sumanė atskyrčiai jį leisti kad ir kas du mėnesiai savo reikalams pašvęstą laikraštėlį. Štai ir pasirodė tretysis moksleivių organėlio numeris.

Viršeliai puikus, intalpa ir-gi neprastesnė. Keliais žodžiais čia ir bandysiu apibendrinti laikraštuko vertę.

P-nas Bijunėlis straipsnyje *Savęs valdymas* teikia pluoštą prakilnių minčių apie tikėjimą į savo galę. Yra tai optimistiškų minčių žiupsnelis, kuris moksleiviams labai tinka. Juk žinome, kad tik tvirtas savimi pasitikėjimas visuomet išduoda gerus rezultatus. Moksleiviams, tiems neprityrusiems sutvėrimams, vos-vos tik pradėjusiems eiti gyvenimo takėliu, ytin reikalingas

jiems tvirtas savimi pasitikėjimas.

Atmintis, tai psichologiskas rašinėlis. Jo autorius gvildena atminties funkcijas. Tulose vietose lyg ir kyšo silpnai sulietuvintieji išsireiškimai, tečiau, viską kruvon suglaudus, galima sakyti, piešinėlis gerokai parašytas.

Lygiai gerai parašytas straipsnelis *Atminties lavinimas*. Piešinėlis apie alkoholį vertas pluso. Ypač yra malonu, kad moksleiviai rupinas opiais dienos klausimais ir stengiasi juos išgvildinti. Alkoholis yra didelis nelaimių šaltinis, tečiaus minia to nemato ir nesupranta. Reikia tad gvildinti keuksmingas jojo puses ir iškelti aikštėn visas jojo blėdingas funkcijas, tada gal ir liaudis pamatys vilką avies kailyje.

Vienu straipsneliu moksleiviai apibudina Spaudos Šventę. Antrame moksleivis, palikęs savo draugus-drauges už Atlantiko, siunčia jiems „sielos balsus“ ir pasižada gyventi „brangiais, maloniais praeities atsiminimais.“

Pirmame straipsnyje, matyt, nors autoriaus irsteng tasi gabiai jį parašyti, tečiau to gabumo, minčių miklumo, platesnio į dalyką išgilinimo ir jo apvertinimo,—kaip tik stoka. Antrasis straipsnis jau daug sąmoningiau, daug gabiau parašytas. Skaitydamas jį taip imi ir jauti, kaip rašytojui nesulaikomai plaukia, pačios mintis kyla, veržiasi iš jausmų gilumos.

Ir štai galop susiduriame su straipsneliu *Pirmoji mano kelionė*. Vaizdingai jisai parašytas. Daug jame išreikšta jaunųjų, pilnų vilties ir nekaltų minčių. Beskaitydamas jį taip ir matai, kaip jaunas, neprityręs, kiekvienu gamtos įvairumu užžavėtas, rašytojas, piešia vaizdingą kiemo ir gimtinių šalėlės paveikslą.

Mat, jaunieji neapsieina ir be poezijos, tik bėda, kad muzos nekaip jiems tarnauja.

Iš dviejų eilių, *Jai* ir *Motina*,—pirmosios daug geriau nusisekusios. Jose matosi šjokia-tokia mintis ir suvesta, taip sakant, galas su galu. Vai, kaip keistai antrosios parašytos. Sunku beišmanyti, kaip jas čia tinkamiau pavadinus,—eilėmis ar proza?

Pati fabula, tai pusiau bėdos. Šiaip taip, vargais-negalais, nukalta. Bet forma, atsiprašau, ne eilių. Taip eilių negalima rašyti, nes tai dailės darymas. Poeta, matyt, džiaugiasi, kad gali sugaudyti žodžius „apleisti“—„daryti“, „brangus“—„vargus“, „širdis—girdis“, „nebenorit“—„žiurit“, ir iš jų padaryti rimą. Tokiu rimu niekas poezijų nerašo. Ritmas irgi siubuoja daratišku tonu. Šiaip ar taip kalbant, tokios „kreacijos“ negalime eilėmis vadinti. Jei *Motinos* čia ir nebutų, laikraštuko vertė nė kiek nenuplūtų.

Aplamai, iš *Jaunimo Sapnų* galima pastebėti moksleivių norą, pastangas apsišviesti ir eiti liberališkais Tėvynės keliais. Laimingos jiems kloties tegalima palinkėti.

Žinomas

MUSU DAINIAI. Kritikos bruožai. Parašė Kazys Puida. Spauda ir lėšos Kataliko, 3249 So. Morgan St., Chicago, Ill. 1913 m.

Iš raštijos visuomet galima spręsti apystovas, kuriose žmonės gyveno. Raštijoje, lyg kokiam veidrodyje, atspindi visos tautos charakteris. Bet raštiją gamina tik keli individualai. Jie, be abejo, turi girdėti, regėti, jausti už visus žmones. Ypatingas tad tų asmenų gyvenimas. Kiekvienam pravartu su juo susipažinti. Žinomas literatas ir kritikas, Kazys Puida, ir patiekia mums įdomių kritikos bruožų. Tai pirmutinis mūsų raštijoje veikalas, kuris nušviečia tų rašytojų charakterius.

Čia apkalbami rašytojai buvo taip paprasti, taip suprantami, daugumas iš jų savo sielas tik vargais ir apgailestavimais gaivino, todėl ir šitie kritikos bruožai nepasižymi minties gilumu.

Apie Pr. Vaičiūčio bei dr. J. Sauerveino tvaryją autorius neperilgiausiai kalba. Dar gi Vaičiūčiui prikerigiama sentimentalizmas. Su tuo, bent mano nuomone, negalima sutikti. Pirmon vieton reikia žinoti aplinkybes, kuriose rašytojas begyvendamas, tvėrė savo veikalus, tada, be abejo, jau ir rašytojui galima šitą pastebėti. Vaičiūčio, kaip žinome, gyvenimas buvo kartybių pilnas. Tėvai, giminės, valdžia, skurdas,—jį be pasigailėjimo spaudė, graužė. Tokiam audringame gyvenime yra jo visa tvaryja pagaminta. Tiesiog stebėtis reiktų, jei jo eilėse nesusidurtume su sentimentalizmu. O jo ten tik šešėlis tėra.

Aplamai, ši veikalėli galima rekomenduoti taip intelligentui, taip fabriko darbininkui. Jis—mano nuomone—tyros literatūros kristalai.

Kalba ir išleidimas dailus, tik, suprantama, amerikietiškas—bizniškas. Jei ne ką kitą, tai leidėjai veikalėliui turėjo nors geresnį rubą—viršelius parupinti. Dabar nuo popieriaus apdarų toliau nenužengiama.

Z. V as.

*

Nuo birželio mėn. iš Chicago, Ill., pradėjo eiti naujas mėnesinis laikraštukas, *Pranašas*. Paėmęs laikraštuką, pavartęs ir klausi savęs: „Kuriems dievams jis yra leidžiamas?“ Redakcija sako, buk jiems prisieidavo girdėti tankus žmonių aimanavimai gero laikraščio „kuris neužsiiminėtų ypatingais dalykais,“ todėl jie, va, ir pasistengia žmonių norą užganėdinti. Štai kam laikraštis mano tarnauti. Štai jo idėja. Išvertus šią „idėją“ į lietuvių kalbą, ji skambės maž daug panašiai: Tuli žmonės nori sužvejoti daugiau dolerių, tam ir leidžia šiuos nekulturingus lapus.

Čia yra perspauzdintos—pavogtos tulos Jovaro eilės ir pasakaitė *Alintė*.

Ir nežinia, kada mūsų periodinė literatūra apsisvalys nuo visokios rušies „Galvočių“, „Žemajčių“, „Amerikos lietuvių“, „Šakių“ ir kitų profanų. Tai besąžiniškas literatūros paniekimas. Kad nors kada mes apsisvalytume nuo nelemto egu.

Z-as.

Šis bei Tas iš Chronikos

Lietuvių moters kaip Lietuvoje apsišvietime atsilikusios yra labjau už vyrus, taip pat ir Amerikoje. Ir noro mokintis neturi. Štai nuo 2 metų įsteigę esame Akušerijos Mokyklą Scrantone. Mokyklon eina Lenkės, Slovakės, Rusinės, bet lietuviškų moterių vos tik keturias teturėjome. Mokykla atsidarys 1 dieną rugsėjo; gal-but kad tuom syk atsiras daugiau liet. moterių. O kursas yra gana nuodugnus, ir mokyklą pabaigusios moters gali su žinia ir išminčia nešti pagelbą sergančioms palagu seserims, ir nepeiktiną uždarbį turėti. Kodėl-gi mūsų moters nesinaudoja gera proga?

Paprastai manoma, kad vyriausybės, kapitalistai ir bažnyčia—tai esančios galybės, kurios lenkia likimą svieto. Iš didesnės dalies taip buvo. Bet šiandien gyvename persilaužimo gadynėje. Išskilti pradeda nauja jiega, tautybė.

Iki liaudis buvo baudžiamomis slėgiama, iki liaudžiai jokia mokslo šaka nebuvo suteikiama, tautybės idėja silpną atgarsulį teturėjo.

Pangermanizmo idėja išiliepsnojo su Bismarkio pasisekimais. Panslavizmas išdygo po pralošų Napoleono Maskolijoje. Šiandien Graikai glaudžiasi kruvon, nors reikia ir kraujas lieti. Serbų idealu yra, kad visi gyventų po sava valdžia. Rumunai trokšta, kad visi tautiečiai susispiestų kruvon. Bulgarai stengiasi savo kilmės žmones sutelkti kruvon po viena valdžia.

Nėra abejonės, kad tautybės idėjai išgyventi šiandien didžiausias kliūtis daro Maskolija ir Austrija. Ir viena ir kita susideda iš daugelio tautų, ir abiejose viešpatauja despotizmas. Viena ir kita šalis stengiasi kas syk daugiau tautų pavergti. Ir ne be pavojaus tas daroma. Štai Austrijoje serbas nužudė archikuningaikštį Franą Ferdinandą, kam Bosnija ir Hercegovina ne Serbijon įkunyta tapo.

Mums rodosi, kad prof. Dragomanov gerai permatė ateitį, tikrindamas, kad Maskolija ateityje turės duoti autonomiją tautoms arba pati turės griuti. Ir Austrija laiminga neliks, iki Vengrai ir Vokiečiai viešpataus ant Čechų, Rusinų ir kitų slaviškų tautų.

Net Meksiko gyventojai dabartinėje revoliucijoje aiškiai parodo, kad išmesti laukan stengiasi hispanus ir katalikų kunigus kaipo didžiausius nevidonus Amerindų, ir rupinasi sutverti demokratišką valdžią, kurios užduotimi bus aprupinti skriaudžiamieji peonai, tengymiai Amerindai.

Nenuliuskime, tad, del ateities ir mes, Lietuviai. Dar „Uniją“ leisdamas, 1884 m., aš ėmiau kalbėti apie

Pan-lituanizmą, susibendrinimą Lietuvių ir Latvių į vieną polytišką kuną. Lietuviškai latviškoji respublika, su seimu ar Vilniuje ar Rygoje, atneš naudą Lietuvių ir latvių tautai.

Kaip lietuviškai latviškoji respublika taps įgyta, ar taikos keliais, ar karės įrankiais, ar, greičiausiai, susikirtus didėmsėms valstybėms, šiandien tas mums mažai rupi. Svarbesnis dalykas tame, kad įgyję laisvę mokėtumėme jaje naudotiesi. Kas iš to, kad Albanija tapo savistovi, jeigu patys Albanai nemoka namie tvarkos pasidaryti? Kokia nauda Airijai iš autonomijos (home-rule), jeigu protestonai Airiai pasirengę yra stoti kovon su katalikais Airiais? Rengkimės tad prie savvyvaldos! Mokinkimės išigilinti į viešus klausimus ir reikalus, o ne mėtykime šalin savo įiegas namie besipjaudami už menkniekius! Laikraštiniškams linkėtina susivažiavimuose plačiau apšnekėti tautos politiką, ir ne pro šalį būtų, jeigu neilgtrukus surengtumėme antrąjį Lietuvių polytiškąjį seimą Amerikoje. Ar Maskolijoje kilis revoliucija, ar užsidegs karė tarp Austrijos ir Maskolijos, mes turime pasirengę būti naujas aplinkybes išnaudoti labai busimos mūsų respublikos, kurioje tik liaudis tegalės viešpatauti.

Rengkime tad liaudį į savrankiškumą, gerovę ir laisvę!

Galingesnės ir apšviestesnės už mus tautos nelengviai susiranda naujus kelius gyvenime, o ir susiradusios neišvengia padrebinimų. Imkime pvd. Japoniją. Toji šalis neseniai pasisavino vakarų civilizaciją ir įsivezdino dvi pavojingi įstaigi, parlamentarizmą ir industrializmą. Partijų imtynės parlamentarinėje valdžioje taip smarkios, kad gresia tautai subyrėjimas. Industrializmas gi ir varžytinės priverčia prie išnaudojimo vaikų ir moterių darbo. Neseniai Japoniją aplankė p. Eugenius Brieux, ir jis rašo, kad Osakoje 12-metės mergiotės pristatytos prie staklių pabirkuose per 12 adynų kasdien nekilsteli nė rankų nė akių. Japonijoje esą 350,000 dirbančių mergaičių, neturinčių da 20 metų amžiaus. Atlikusios savo darbą jos apvalo darbavietę, miega po 2 ar 3 vienoje lovoje, ir tik į 15 dienų teturi šventadienį.

“Japonija—sako Brieux—prilipo galą savo fiziško stiprumo. Ji išrodo perilsusi. Militarės išlaidos šalies neprilygsta jos turtingumui. Žmonės kentėjo su tikru heroizmu, tylūs, neatžinti, pasitenkinimą nuduodami iš išdydumo, kurs leidė žmonėms pridėti prie paprastų sunkenybių gyvenimo tas rinkliavas, uždedamas kad galima būtų pastatyti geležinius karės laivus, nupirkti patrankas ir šautuvus, ir palaikyti didelę armiją ant karės papėdės. Japonija pergalėjo Chyniją ir Rossiją, bet nepaturtino savo yždą.”

Socializmas, bedarbė, ir net anarchiškas apmaudas

ant savo valdymiero buvo rezultatais Japonijos pamėgdžiojimo Vakarų ipročių. “Japonija yra alkana, ji yra serganti. Išsiplėtojimas jos industrijos sutvėrė socializmą, o tikras neturtas sužadino maišto dvasę. Vienam Tokio mieste bedarbių skaičius dažnai pereina 100,000. Yra ženklai, kurie leidžia manyti, kad žiaurus vėjas ima pusti ant įstaigų ir moralių dėsnių, kurie buvo suteikę drutybę šitai šaliai. Pvd., smarki liaudies demonstracija įvyko prieš ciesoriaus palocių ir buvo šaujama į traukinį, kuriame važiavo Mikado. Net militarės dorybės šalies gaišta. Sulig vieno Osakos laikraščio, vienu tik metu daugiau kaip 1600 jaunikaičių mėgino išvengti miltarę tarnystę.”

O paprakai Japonijoje dar giliau smenga ir perima net moralę spherą Japonų gyvenimo: “Pasitikėjimas gaišta, gaišta ir moralybė. Ištvirkimas studentų abiejų lyčių esąs neužgintinu faktu, sulig tulo Japonų laikraščio. O kurie yra išvengę šitąjį ištvirkimą, tie visai neturi energijos ir pobudžio.”

P. Brieux, žinomas artistas ir rašytojas, patėmyja su gailiškia, kad šalies scenerija “susiamerikonino ir sunegražėjo.” Nėra rožės ruožų jo pranašavime apie Japonijos ateitį. Revoliucija, užmušėjystos, ir atsidavimas instinktyviams geiduliams turės Japoniją žemyn nuvaryti lygumon su blogiausiomis valstijomis svieto. Nors p. Brieux nerašo apie Japonijos naminę politiką, visgi jis užtėmyja, kad senos polytiškos dorybės Japonijos, užtinkamos pas senovės gentes, dabar retai besiranda. Jos tapo išėstos, susilpnėjo, ir surugštėjo nuo parlamentarizmo, kurs ten, kaip ir kitur, barsto ypatingas sugedimo sėklas. Anot jo, laivynės skandalas parodo, kad laivyno vyresninkai gauna mokestį nuo Vokietijos geležies ponų. Galiaus jis priduria apie Japonijos geographiškąjį padėjimą štai ką:

“Japonija yra apsiausta galingų nedraugų—imperialių Suvienytų Valstijų, autokratiškos Rossijos, ir Chynijos, kurią valdo diktatorius. Mažoji Japonija, demokratiška ir pamiršusi savo praeitę, turi baisius kaimynus. Tad neatbutinai vieną ar kitą dieną ji turės išmukti arba tikriaus pasiskolinti aną patyrimą gyvenimo, kurio ji dabar geidžia su tokia drąsa, nesumone, ir išibėgėjimu.”

Skaitytojų mielai prašome netik užsimokėti prenumeratą, bet ir platinti “L. Mintį”, gaunant naujų skaitytojų. Kas šviesą myli, tas negali būti nedraugu “L. Minties”. Didinkite skaičių ir šeimyną laisvamanių! Tedingsta prietarai!

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.

Valandos: nuo 12-2 popiet: nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, BROOKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir

PRITAIKO AKINIUS

Providence Square, North Scranton, Pa.

H. S. ALWORTH**Attorney and Counselor at Law**

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g. 1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

VISOKIU PUKIAUSIU GERIMU.

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtines, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamintinkams parduodame visoj Amerikoje ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaujami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square, Scranton, Penn'a.

PADĖKITE STATYTI**TAUTOS NAMUS VILNIUJE**

Aukas priima mūsų redakcija, arba galite siųsti tiesiog į Vilnių šiuo adresu:

LIETUVIŲ MOKSLO DRAUGIJA
(Litovskoje Naučnoje Obščestvo),
Lydos gatvė, 7, Vilnius.
Russia-Lithuania.

Tikras ir Sveikas Reikalas

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar teb'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uolumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba patikrina, kad negali prapulti nė 1 doleris tèn padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.

The International College of Midwifery.

Moterims žinotina, kad Scrantone pradėsime naują kursą akušerijos mokymo Rugšėjo mėn. (September) 2 d. 1914.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiau kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mokestis išneša už mokslą \$100.00. Užmokėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna diplomą.

Mokykla yra inkorporuota Pennsilvanijos valstijoje, bet diplomai yra geri visose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pigų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

LIETUVIŲ LAIKRAŠČIAI

LIETUVOJE.

“Aušra” — dvisavaitinis iliustruotas laikraštis, skiriamas darbo žmonėms. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap., ½ m. — 80 kap. Užsien.: met 2 rubl., ½ m. — 1 rubl.

“Balsas” — mėnesinis visuomenės, politikos ir švietimo laikraštis. Kaina: metams 2 rubl. Užsien.: met. 3 rubl.

“Bendrija”, kooperacijos reikalams pašvėtas mėnesinis laikraštis. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap. Užsien. met. 2 rb.

“Draugija” — literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis. Metams — 6 rubl. Užsien.: metams 7 rubl.

“Garnys” — mėnesinis pajuokos laik. Metams — 1 rubl.

“Lietuvaitė” — mėnesinis kataliku moterų laik. Met.—2 r.

“Lietuvių Tauta.” — Lietuvių Mokslo Draugijos metraštis. sąsiuvinys. 1907 m. 160 pusl. 1 rubl. 50 kap. II sąsiuv. 1908 m., 151—XXXI p. 2 rb. 50 kap. III sąsiuv. 1909 m. 38 p. 1 rubl. 50 kap. IV. sąsiuv. 1910 m. 132 p. 1 r. 50 k.

“Lietuvos Ūkininkas” — savaitinis pirmievių laikraštis su “Žemės”, “Jauimo”, “Sveikatos” ir “Žibutės” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: metams — 4 rubl.

“Lietuvos žinios” — inteligentų pirmievių laikraštis, su “Aušrinės” ir “Mokyklos” pried. Eina tris kartus i savaitę. Metams — 3 rubl. Užsien.: metams — 4 rubl.

“Litwa” — lenkiškai rašomas dvisavaitinis lietuvių laikr. Metams — 3. rubl. Užsien.: 4 rubl.

MEDICINA IR GAMTA. Vilniuje, 4 rubliai metams.

“Rygos Garsas” — visuomenės, politikos ir literatūros laikr. Eina du kartus i sav. Metams — 4 rubl.

“Rygos Naujienos” — savaitinis laikraštis. Metams— 2 r. 50 kap. Užsien.: metams — 4 rubl.

“Šaltinis” — krikščionių-demokratų savaitinis iliustruotas laikraštis, su “Šaltinėlo” ir “Artojo” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: 4 rubl.

“Teatras” eina kartą i mėnesi knygutėmis, kuriose tilpsta paringieji kaip originaliai taip ir verstiniai scenos reikalai. Kaina: metams 3 rubl.; užsien. 4 rubl.

“Vadovas” — mėnesinis laikr., skiriamas kunigams. Me- tams — 10 rubl. Užsien.: 12 rubl.

“Vienybė” — savaitinis laikraštis. Metams — 2 rubl.

....“Viltis” — visuomenės, literatūros ir politikos laikraštis (tautininkų laikr.). Eina tris kartus i savaitę. Isteigtas 1907 m. Metams — 5 rubl. Užsien.: 7 rubl.

“Žemdirbys” — dvisavaitinis ūkio, prekybos ir pramonijos laikr. Metams — 1 rubl. 20 kap. Užsien.: 1 rubl. 60 kap.

AMERIKOJE.

“Darbininkų Viltis” — savaitinis, truputi socialistiškas laikraštis. Metams — 1 dol. 50 centu.

“Dilgėlės” — dvisavaitinis pajuokos laikr. Metams 1 dol.

“Draugas” — savait. kataliku laikr. Metams — 2 doleriai. 2 dol.

“Katalikas” — savait. tautiškai-katalikiškas laikr. Me- tams 2 dol.

“Keleivis” — sav. pirmievių laikr. Metams 1 dol. 50 centu.

“Kova” — Lietuvių Socialistų savaitinis laikr. Metams 2 dol.

“Laisve” — eina du kartus i savaitę, pirmieviškas laikraštis. Kaina metams \$2.00, i užsieni \$3.00.

“Lietuva” — savaitinis tautiškas pirmieviškas laikrastis. Metams 2 doleriai.

“Lietuvių žinios” — men. laikr. Metams — 75 cen. Už- sien.: 1 dol.

“Lietuvių žurnalas”, mėnesinis su paveikslais laikraštis. eina Chicago, Ill. Metams 1 dol. Užsien.— 1.25c.

“Laisvoji žmonija”, draugijiniu mokslu laikraštis, eina Chi- cago, Ill., i mėnesi syki ir tankiaus. Metams — 50c

“Saulė” — eina du kartus savaitę. Truputi katalikiškas laikraštis. Metams — 2 dol. 50c.

“Tėvynė” — sav. tautiškai-pirm. laikr. Metams — 1 dol.

“Vienybė Lietuvninku” — sav. pirmievių laikr. Metams— 2 dol.

“Žvaigždė” — sav. kataliku laikr. Metams — 2 dol.

“Tarka” — mėnesinis Satyros ir Juoku Laikraštis. Metams — \$1.00. Pusei m. — 60c.

“Pirmyn”. Baltimore, Md. 748 Lexington Ave.

“Špitolninkas”. Waterbury, Conn.

PRANCUZIJOJE.

“Les Annales des Nationalités” — Paryžiuje.

PRUSUOSE.

“Apžvalga” — eina iš Klaipėdos. Vienas iš tu laikr., kurie labiausia rupinas. bet. reik. Prusuose. Kaina 3 mėn. — 85 pf.

“Birutė” — savaitinis Prusu lietuviams gaivinti skiriamas laikraštis. Metams—Amerikoje \$1.50. Didžiojoje Lietuvoje 3 rub.

“Konservatyvų Draugystės Laiškas” — eina iš Prekulio 2 kartus per savaitę valdžios šelpiamas. Konservatyviškas. Metams — 2 mk 60 pf.

“Lietuviška Ceitunga” — eina iš Klaipėdos du kartus per savaitę Pakraip. priešingas lit. taut. judėjimui. Metams — 3 mk. 60 pf.

“Nauja Lietuviška Ceitunga”. Eina tris kartus per sa- vaibę (vokiškomis raidėmis). 3 mėn. —97 pf.—1 rb.—50 centu.

“Pakajaus Pasijas” — savaitinis maldininku (“Mukriu”) laikr. eina iš Klaipėdos. Metams 2 mk.

“Pagalba” — mėnesinis tikiškas laikr. Eina iš Prekulio. Metams—1 mk.

“Šaltinis” — ėjo iš Tilžės kas antras menuo. V. Storostos teozofijos laikraštis.

“Tilžės Keleivis” — eina tris kartus per savaitę. Priešin- gas liet. taut. judėjimui. Metams—4 mk. 24 pf.

“Jaunimas” — mėnesinis laikraštis skiriamas jauniesiems. Metams — 2 mk.

“LIETUVIŠKAI-VOKIŠKAS SAVAITRAŠTIS”, skiriamas švieses- niems Lietuviams, lietuviškoj ir vokiškoj kalboj. Metams \$1.50.

ANGLIJOJE.

“Rankpelnis” — sav. Anglijos liet. socij. laikr. Metams — 3 rb.

Kokie tik kam patinka iš paminėtų laikraščių galima užsirašyti “Laisvosios Minties” administracijoje po šiuo ad- resu:

Laisvamanių laikraščiai kitose kalbose.

THE TRUTH SEEKER. New York City.

SECULAR THOUGHT (mėnesinis). Toronto, Canada.

FREIDENKER. Milwaukee.

SVOJAN (mėnesinis) Chicago.

DENNICE NOVVEKU. Cleveland, O.

LAISVOJI MINTIS

1419 N. Main Ave,

SCRANTON, PA.